

Počitniška v goto vi ni

ZIVLJENJE IN SVET

1 Q L 7 U B L 9 A N A

Št. 1.

3* januarja

Knjiga 11

erVUJENJE IN SVET — ilustrovana tedenska revija

Izhaja ob nedeljah in stane celoletno (dve knjigi) Din 80.— polletno (ena knjiga) Din 40.—, trimesečno Din 20.—, mesečno Din 8.—. Posamezna številka Din 2.—

Naročnina za Inozemstvo: ITALIJA, trimesečno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA, mesečno 4 franke. ČESKOSLOVAŠKA, mesečno 6 kron. AVSTRIJA, mesečno 1 šiling. Amerika in ostalo inozemstvo letno 1% dolarja. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knafljeva ul. 5. — ROKOPISI SE NAČELNO NE VRAČAJO.

Urednik: Ivan Podržaj. — Izdaja za konsorcij: Adolf Ribnikar. Za »Narodno tiskarno« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. Vsi v Ljubljani.

Rokopisi in korespondenca za uredništvo naj se pošiljajo na urednikov naslov Ljubljana I, predal 17L

VSEBINA št 1: Smrt vseirske toplote. — Dr. Pavel Brežnik: Mihajlo Pupin. — V večnem ledu. — škodljivost kulture in kulturne bolezni. — I. Vrhovnik: Simon Gregorčič prijatelju Josipu Ivančiču. — Moderne bajanice. — Gustav Mayrink: Vino iz Alkazaba. — Sledovi ruskega gospodstva na Aljaski. — Volitve pred 2000 leti. — »Dekle z zmaji«. — Znamke pripovedujejo. — Gustave Le Bon. — Barve v domu. — Vse moderno je prastaro. — Karikature. — Izvor dame. — Londonski klubi. — Humor v slikah.

KAFIE NOVE ZACETNICE IN LJRUGI IIIYIIII GRAFIČNI OKRASKI SO I>ELO SUKARJA-GKAFLKA ELA JUSTINA

Izvor dam&

Srednji veik je poznal dva prevladujoča ženska tipa: nuno in grajsko gospo. Prva za javno in družabno življenje ni prišla v poštev, druga pa tudi ni mogla razviti svoje individualnosti, čeprav so moški v času trubadurjev žensko naravnost oboževali. Živela je precej zaprto življenje in le za velikih družabnih prireditev je stopala iz okvira svoje domačnosti — da se, je dala častiti.

šele renesansa, ki je vzbudila zavest osebnosti, je žensko odrešila srednjeveške zvezanosti. Takrat je nastala iz srednjeveške »kraljice-ženske« dama in že v Boccacciovem mladostnem delu »Fiametta« čutimo v tem oziru dih novega časa. Polagoma so ženske stopale iz svoje rezerve in so napravile prvi korak k svoji emancipaciji. Ob koncu renesanse so imele že velik vpliv na javno življenje, v umetnosti in znanosti so si priborile enakopravno mesto poleg moškega.

To njih prerjenje se je kazalo že na zunaj, v njihovi obleki, v pričeski in negi lastne lepote. Renesanci človek je zahteval od osebnosti in tako tudi od ženske, da mora biti že v svojem oblačilu okusna, lepa, dostojanstvena. Neizmenio raznolika je pričeska žensk v tistih časih od preproste preče preko temena s čelnim trakom do balonskih frizur, zaradi katerih so si ženske brile čela, da bi bilo to videti višje, so nastajale pod iznajdljivimi rokami frizerk najbolj čudne, danee veselje vzbujajoče

stajali saloni, v katerih so lepe in duhovite ženske zbirale okoli sebe cvet pxcmemi> njih in razumnih moških.

že v 16. stoletju pa je začel ta tip renesančne dame koeteneti pod usodnim vplivom španske etikete. Počasi je nastajal nov ženski tip: tip velike dame ki je preromala vse razvojne faze od baročne kulture z njenimi strogimi, vse posvetno prezirajočimi početnimi oblikami do blesteče preobilice in pompa versailleskega dvora. Kakor je prevladovala v začetku te dobe brezoblična, trda ženska noša, ki je skrivala vse telesno, tako je zapovedovala ob koncu baroka tista razkošna, dekorativna moda, ki je harmonirala z življenjskim načinom »sončnega kralja«. Nikoli niso kazale ženske svoje lepote bolj majestetično nego ob njegovem času.

Toda v nasprotju z renesančno damo je bila' velika dama ujeta vsa v vnanjosrtih. Ne glede na izjeme je bilo njeno duševno obzorje zelo omejeno, kar se kaže n. pr. že v štivu, ki se mu je vdajala in ki je obsegalo v glavnem prazne, konvencionalne ljubezenske in čudežne romane. Lepodušna nagnjenja so se gojila v mnogih hišah — toda vse v igravi obliki, ženske, ki ni so imele teh nagnenj, so si svojo družabnost ustvarile na svoj način. Takrat so v Evropi otvarjali prve kavarne, -ki so jih pa obiskovali samo moški zaradi zgražljivega tona. ki je vladal v njih. ženske so se na kavo vabile v svoje budoare ali male

ZIVDENJE IN SVET

ŠTEV. X.

LJUBLJANA. 8. JANUARJA 1932

KNJIGA IX

III M M III

Smrt vsemirske toplote

Domišljija in znanost, sta se prečestokrat trudili, da bi naslikali končno usodlo vesoljnosti in izrazilii sodni dan v nazorni formuli.

Med vsemi teorijami, ki jih je izreklo naravoslovje o tej poslednji usodi sveta, je najbolj razširjena in s celo vrsto razlogov podprta teorija dunajskega fizika Boltzmanna, tako zvana teorija o entropijski smrti sveta, ki šteje še danes v znanstvenem svetu največ pristašev. K tem pripada tudi veliki angleški naravoslovec James Jeans, ki je podal svoje naziranje najbolšimeje v senzacionalni knjigi »The Universe a round us«.

Ta knjiga se bavi v enem svojih zanimivih poglavjih z entropijo, ki jo imenuje James Jeans smrt vesoljnostne toplote.

»Energija«, pravi, »ne more potekati v neskončnost, temveč se mora nekoč ustaviti na tleh kakor utež ure. In tako ne more tudi vesoljnost bivati na veekomaj, prej ali slej mora priti čas, ko bo dosegla njena energija najnižjo stopnjo na lestvici padajoče uporabnosti in v tem trenutku mora prenehati aktivno življenje vesoljnosti.

Energija živi še, a je popolnoma izgubila sposobnost, da bi se lahko spreminjala. vesoljstvo ta energija spravi lahko prav tako malo v tek kakor voda v plitvi mlaki mlinsko kolo. Ostalo bo mrtvo, čeprav mogoče še toplo vesoljstvo — vesoljstvo, ki je dočakalo smrt toplote. To je nauk moderne termodinamike. Ni razloga, da bi mogli o njem dvomiti ali se ga braniti in dejansko ga vsa naša zemeljska izkušnja tako popolnoma potrjuje, da mu je težko najti ranljivo mesto. Ta nauk izključuje možnost krogoteka v vesoljstvu, kakršen se dogaja pri vodi, ki jo tira vidno dogajanje v morje, dočim jo nevidna dogajanja vodijo spet v reko. Voda v reki lahko opravlja ta krogotek, ker ni vsa vesoljnost, ker jo nekaj izven tega krogoteka drži neprestano v gibanju, namreč sončna toplota.

A vesoljnost kot celota ne more izvr-

energija ne spreminjala več, bi bilo že mrtvo. Sprememba se lahko vrši samo v eno smer in ta vodi do smrti toplote. Vesoljnosti je kakor človeku — edino možni razvoj gre samo v smer groba. Celo tok vode v morje, ki ga navajamo kot očiten primer pravega krogoteka, nam to dokazuje, čim upoštevamo vse činitelje. Ko se zлива reka preko svojih skokov in slapov, ustvarja gibanje njegovega vodovja toploto, ki prodira končno v obliki toplotnega žarenja v svetovno prostornico. Toda energija, ki tira reko naprej, izvira končno iz sonca, posebno v obliki svetlobe; izključimo sončno žarenje in reka kmalu ne bo tekla več. Nje tek je mogoč le zaradi neprestanega spreminjanja svetlobne energije v toplotno energijo in kakor hitro sonce ne bo dobavljalo več zadostno visoke energije, bo reka usahnila.

Mnogi so domnevali, da se ta toplotna energija najnižje stopnje počasi spreminja v nove elektrone in protone. Ker se obstoječe vesoljstvo spreminja v žarenje, vidi njihova domišljija, kako nastaja nova zemlja in novo nebo iz starrega. Toda znanost takšne domišljivosti ne more podpirati. »Morda je to dobro,« nas tolaži veliki angleški učenjak, »kajti težko je sprevideti, kakšna prednost bi bila v večnem ponavljanju istega dogajanja.«

Dr. Pavel Breznik

Mihajlo Pupin

Ob priliki izdanja prvega dela njegove avtobiografije po Vodnikovi družbi.

Mihajlo Pupin je bil rojen 4. oktobra 1858 v vasi Idvoru v Banatu, ki je bil takrat še pod

madžarskim jarmom. Njegovi starši so bili preprosti seljaki. Očetu je bilo ime Konstantin, materi Olimpiada. Najprej je hodil v šolo v domači vasi, nato v Pančevu in slednjič v Pragi. Vse to nam silno živahno in zanimivo opisuje v svojem lastnem življenjepisu. Šestnajst let star je prodal svoj kožuh in svojo žepno uro ter z izkupičkom plačal prevoz v Ameriko, saj je vozni listek od Hamburga do New Yorka takrat stal za medkrov izseljenske ladje samo 28 goldinarjev.

Čez nekaj let se je z lastnim študijem in poseanjem večernih tečajev na ljudskih univerzah v New Yorku povzpел od tovarniškega delavca tako daleč, da je napravil sprejemni izpit na univerzo Columbia. Tu je nato študiral filologijo in deloma tudi naravoslovje. Končni izpit na univerzi je napravil 1883. Nadaljeval je svoje študije na univerzi v Cambridgeu in v Berlinu. Predvsem ga je tedaj zanimalo vprašanje luči in elektrike. 1889 je bil promoviran na berlinski univerzi za doktorja filozofije. Njegove disertacije so bile iz področja naravoslovja (o osmozi). Po povratku v Ameriko je dobil mesto asistenta na univerzi Columbia, kjer je bil 1904 promoviran za doktorja prirodopisnih ved. Že od 1901 je poučeval elektromehaniko in ostal pri poučevanju tega predmeta do 1929, ko je šel v zasluženi pokoj. Vendar akademijski senat univerze, ki je vedel ceniti delo in obče zasluge jugoslovenskega učenjaka, ni pristal na njegovo popolno upokojitev, temveč samo na izpremembo naslova. Od tedaj naprej ima naslov »bivši profesor emeritus v rezidenci« z delno plačo, ki mu pripada po službenih letih.

Profesor Pupin se je poročil v Londonu 1888 v ruski cerkvi s Katarino Jackson iz New Yorka, ki mu je podarila hčerko, edino dete velikega učenjaka. Njegova žena je pozneje umrla in je pro-

M1HAJLO PUPIN

čila naslov častnega doktorja prava. Pupin je bil imenovan za člana raznih akademij, med drugim tudi newyorške Akademije znanosti, Ameriške akademije naravoslovnih ved, Ameriške filozofske družbe, Ameriške fizikalne družbe, Ameriške matematske družbe, Ameriškega instituta elektro-inženjerjev (katerega predsednik je bil 1925-26), bil je izvršilni član ameriškega narodnega odbora za znanstveno raziskavanje itd. Dobil je tudi več zlatih kraljnih za svoje delovanje, med njimi 1928 Washingtonovo kolajno za inženjerstvo.

Pupin je napisal važna dela, med njimi omenim naslednja: Razširjanje valov v nehomogenih prevodnikih, Analiza resonance in izmenični toki, Elektromagnetična teorija, Električna oscilacija in resonanca, Osmotični pritisk in energija, Razširjenje električnih valov.

Pupin pa je slaven tudi kot izumitelj. V patentnih uradih dobite priglašanih mnogo njegovih izumov. Najznamenitejši je tako zvana »pupinizacija«. To so vretenca, ki se vlagajo v gotovih razdaljah v telefonske linije na velike daljave in ojačujejo tok. Šele na podlagi te iznajdbe je bilo mogoče telefonirati na velike daljave. To so avtoindukcijske

nujejo takšne proge pupinizovane proge. Treba je samo pogledati v veliki francoski slovar Larousse pod izrazom »pupinisé«. Veliki španski leksikon Enciclopedia Universal Eustrada Europeo-Americana ima v 48. knjigi dvajset strani dolgo razpravo o pupinizaciji z 21 slikami. Tudi v nemščini je izraz »pupinisiert« popolnoma udomačen.

Ko je bil dr. Mihajlo Pupin 1930 izvoljen za predsednika University Cluba (vseučiliškega kluba) v New Yorku, je bila to senzacija za vse ameriško časopisje. Ta klub je namreč največji klub v Zedinjenih državah, a obenem je spremen vanj najtežji. Prvi pogoj za spremembo je diploma kakšne ameriške univerze, in duh, ki vlada v tem klubu, je popolnoma ameriški, ali, da se izrazim s priljubljeno ameriško krilatico, »stodototno ameriški«. Do takrat še noben človek, ki je bil rojen izven ozemlja Zedinjenih držav, ni bil izbran za člana tega kluba. Da pa je bil izbran za predsednika član, ki je bil rojen v tujem deželu, in to celo na neameriških tleh, to so smatrali vsi za enega najznamenitnejših dogodkov v zgodovini tega najkvalitetnejšega kluba. Ta izvolitev se odlikuje kot izredno priznanje osebnosti in značaja profesorja Pupina in njegovih zaslug za ameriške ideale.

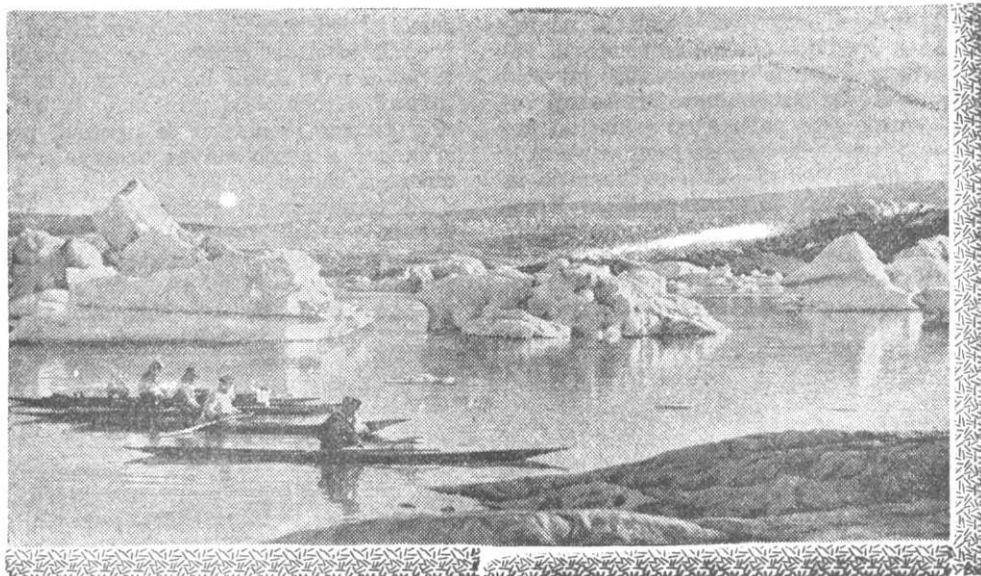
Njegov lastni življenjepis nam ga odpira kot navdušenega jugoslovenskega rodoljuba, aH obenem tudi — kar je do-

bro znano vsem Američanom — kot popolnega Američana. Uprava Vseučiliškega kluba je bila očitno mnenja, ko ga je izbrala za svojega predsednika, da more človek biti navdušen pristaš svojega naroda, med katerim je prišel na svet, in obenem tudi enako navdušen pristaš ameriških idealov.

časopis »Labor«, uradno glasilo zveze ameriških železniških uslužbencev, je ob priliki izvolitve dr. Pupina za predsednika University Cluba v New Yorku prinesel naslednji, zelo značilni komentar: »Danes je Mihajlo Pupin skoraj gotovo največja svetovna avtoriteta za elektrotehniko in njej sorodne vede. Hvaliležni mu moramo biti za številne izume, od katerih so neki največje važnosti. Njegove ideje o početku življenja na zemlji so postale predmet resnega razmotrivanja strokovnjakov. Zedinjene države niso popolnoma izpolnile svojo dolžnost, da bi dale vsakemu izseljencu možnost za uspešen razvoj, ali prav v tem primeru je Amerika napravila več kot katerakoli druga dežela, in v osebnosti Mihajla Pupina ima dostojno nagrado za svoje napore v tem pravcu.«

Kaj je Pupin politično storil za svojo jugoslovensko domovino, o tem lahko vsakdo čita v prvem delu njegove knjige, ki jo je izdala Vodnikova družba. (Slovenska javnost pričakuje, da izda družba tudi drugi del svetovno znane knjige. Op. ur.)

GROENLIKDCI V KNOSEDEŽNIH KAJAKTH

Y večnem ledu

P | o dolgih mesecih velikega pomanjkanja, neprestanih bojov z mrazom, boleznijo in gladom,

se mudijo člani Wegenerjeve odprave spet v svoji prijaznejši domovini Seveda, počitka zanje še ni. **Zdaj** je treba šele izkoristiti zbrana opazovanja in nadaljnji meseci bodo prešli, **preden** bo to gradivo praktično uporabljeno. **A** že to, kar je svetu znano doslej o uspehih groenlandske ekspedicije, zadostuje za **napoved pravega** prevrata v naših dosedanjih nazorih o Groenlandu.

Lajik bo nad tem izrednim zanimanjem, ki ga izkazuje znanost Groenlandu, začuden, in vendar je Groenland za nas v marsikakšnem oziru pomemben, predvsem za meteorologa, ki vidi v tem največjem otoku sveta vremensko kuhinjo Evrope. Med glavnimi nalogami zadnje Wegenerjeve odprave so bile zato tudi vremenoslovne meritve, pri čemer se je izkazalo, da so vremenske prilike na Groenlandu veliko bolj zamotane, nego smo mislili doslej. Zlasti sloviti groenlandski »visoki tlak«, ki mu vremenoslovci pripisujejo tako velik vpliv na srednjeevropske vremenske prilike, je bistveno drugačen, nego smo slutili do danes. Ne seže samo v višino 3 km, temveč do 14 km in še višje v ozračje. **Dalje ne vlada** trajno jasno vreme, ki so

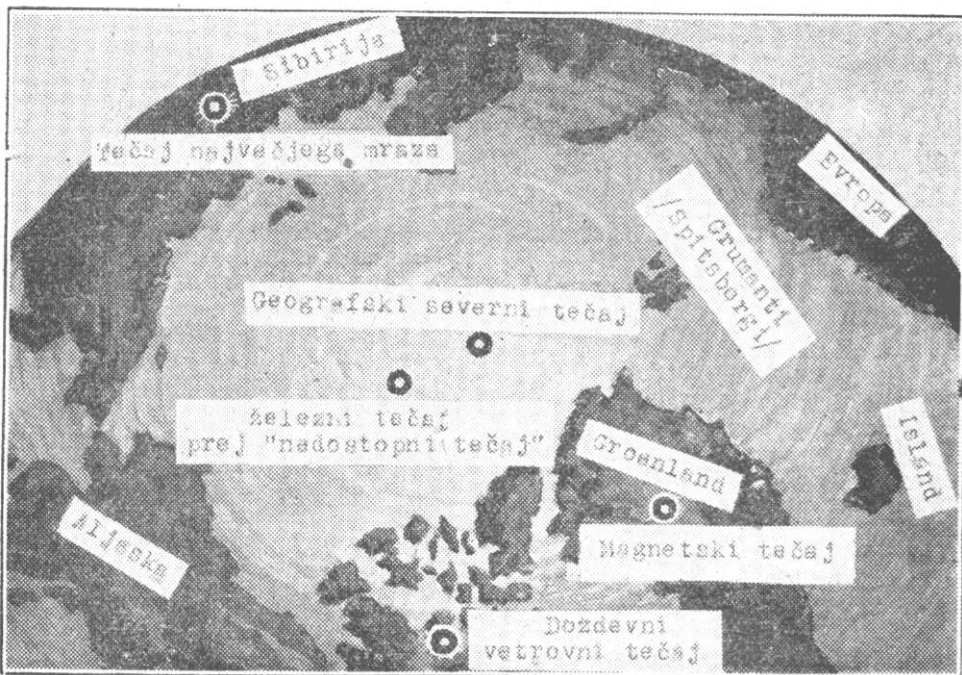
Eskimka z otrokom. Zanimiva je njena šrizunk

nanj naleteli običajno v poletju na celinskem ledovju, temveč so ugotovili velike temperaturne izpremembe in zelo mnogo megle ter oblakov. Pri zadnji veliki vožnji s propellerskimi sanmi do postaje »Sredi ledu« so istočasno tudi zadnjič izmerili ledeni oklep nad zemljo in so ugotovili, da je debel 3000 m! V celoti se je izkazalo, da je ogromni otok podoben z ledom napolnjeni skledi.

Kako je mogoče izmeriti debelino ledu? Nu, ta metoda se da najbolje pri-

zemeljskega vrtenja okoli zemeljske osi premikajo proti zapadu, so ugotovili v taljenju ledu dolgo iskani vzrok za potovanje Groenlanda proti zapadu v letnem iznosu 36 m, kar je ugotovil prof. Wegener s svojo slavno teorijo o premikanju celin.

Že ti namigljaji zadostujejo, da nam pokažejo, kaj nam je vse pričakovati glede uspehov Wegenerjeve odprave. A Groenland zasluži še drugače, da si ga поблиže ogledamo, tem bolj, ker vlada-

merjati z akustičnim merjenjem morskih globlin. Merjenja temeljijo na ugotovitvi časa, ki ga rabijo valovi streslajev za svoje razširjenje. V neki oddaljenosti od seizmografa (potresomera) zažgejo dinamit v ledu. Najprvo dosežejo potresomer valovi na površini ledu. Valovi, ki gredo skozi led, se odbijejo na skalnatih tleh in dosežejo na tej poti istotako potresomer. Iz časa, ki ga rabijo valovi za to pot, se da izračunati razdalja eksplozijskega mesta od tal, torej debelina ledu!

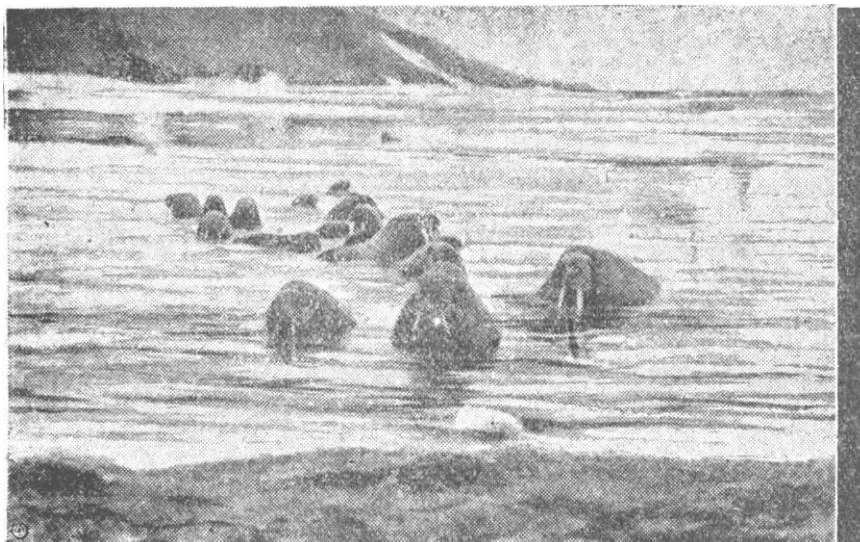
Tudi iznos taljenja ledu, ki ga je odprava izmerila na več mestih, je pomemben. Če se namreč ledna emota Groenlanda kot ostanek ledne dobe tali, tedaj se mora celinski čok na katerem počiva

jo v širokih plasteh navzlic vsem odpravam napačna naziranja o tej »ledni puščavi, ki jo obljudujejo ribje olje zauživajoči Eskimci«.

Seveda je resnica, da stoje na pravem Groenlandu temperature celo poletni pod ničlo in da spoznaš poletje le po dnevni svetlobi. Silni viharji, večinoma s snežnimi meteži, so na dnevnem redu.

Še hujša je zima s svojo neprestano nočjo in izredno mrzloto, ki doseže do 75 stopinj Celzija. Grozotna je ta ledna puščava s svojo popolno mrtvostjo. Nobena žival ne stopi vanjo, nobene ptice ni v zraku, rastlinstva tudi ni nobenega, niti skromnih lišajev in mahov ter enostaničnih organizmov. A to velja samo za notranji Groenland. Bregove pa ob-

Mroži y groenlandskem zaliv«

Yzbofrfem. jKajti ob tem se pretaka ledeni Groenlandski tok, ki prihaja iz Lednega morja in vodi s seboj ledne gore s celinskih lednikov proti jugu. Pod njegovim vplivom ostajajo poletne temperature nizke, rastline ne morejo uspevati. Na jugozapadu pa nahajamo zaradi bližine Zalivskega toka obširna ozemlja pašnikov, po katerih se pretakajo živi potoki in ki jih spomladi krasi

cvetlična rast. **Celo** majhne šume — čeprav nizkih, izjemoma **5 do 7 m visokih** brez in vrb — so tu in na skalah, **ki segajo v morje**, ter čereh gnezdiyo številne ptice. **To** je tisti del, **ki je otoka** preskrbel ime Groenland — Zelena dežela. To ime so mu dali nordijski brodarji, ki so se jim zdela ta obrežja tako vabljiva, da so se tam naselili in priklicali nove naseljence z Islanda in Nor-

Sani na pasjo vprego, ki so v notranjosti Groenlanda najvažnejše prometno sredstvo. Posebna nevarnost za potnike so razpoke v ledu.

eske. Naselbina, ki se je osnovala v 10. stoletju, se je vzdržala do 15. stoletja in je prehodno obsegala 2000 do 3000 ljudi, ki so živeli v kamenitih ali šotnih hišah, redili živino, koze, ovce in konje ter živali v skromnem obsegu kmetovali. Daleč so lovili severne medvede, mrože in volkove. Od 12. do 14. stoletja je obsegal v Igalikofjordu celo škofijski sedež s katedralo, katere razvaline so še danes vidne. Zveza z Norveško, ki je trajala stoletja, pa se je 1410 prekinila; prvič je odplula zadnja ladja s Skandinavske proti Groenlandu. Ko so v 18. stoletju zvezo obnovili, ni bilo o groenlandski naselbini ne duha ne sluha. Počeli so se biliti z domačini, z Eskimi ustvarili nov človeški rod, Groenlandce, ki so edino visokovredno mešano pleme na svetu.

Ti plavalosi in modrooki ljudje so podedovali najboljše lastnosti obeh plemen. Tudi telesno so povsem Evropci. Njihovi glavni lastnosti sta žilavost in vestnost, kriminalnosti tam skoraj ni, zato tudi nobene ječe. Poleg tega so zelo ukapljivi, šolska obveznost velja za otroke od 7. do 14. leta, v glavnih krajih so seminarji za izobrazbo učiteljev in duhovnikov ter nadaljevalne šole za dekleta. To je pred časom neka francoska bojna ladja obiskala Groenlandce, se je izkazalo, da je na njej več analfabetov nego na Godthaabu — namreč 2 proti 0! Sploh Groenland ena najbolje upravljenih držav, kolonija, ki ji na svetu ni para. Razvleč razmeroma velikim izdatkom v javne namene, — šolo, zdravnike itd. — proračun v ravnotežju — katera evropska dežela pa je v tem položaju?

Z medicinskega sveta

Na seji dunajske zdravniške družbe je govoril prof. dr. Lotheissen o zelo zanimivem primeru operacije. Imel je pacienta, ki je trpela zaradi krvavitve v koži in drugih organih, tudi v notranjosti oči. Ko da je obstojala nevarnost, da izgubi vid. Ker so v i... «—4stvi odgovorila, 60 se zdravniki... a odstranili v vzornice, ki ima, kaikor znano, pri krvitvi krvi veliklo vlogo. Ko 90 operacij izvršili, so krvavitve takoj prenehale, pacientka je bila rešena. Veliko zanimanje je zbudilo predavanje dr. Mangusa z dru... ženske klinike o lajšanju po...

Poleg Groenlandcev živi še mnogo Eskimov na svoj primitivni način. Prebivajo v »vaseh«, če zasluži to ime skupina dveh, treh revnih koč. Vsaka kočica ima samo en prostor, ki ga izpolnjuje večji del skupno ležišče. Svetilka na ribje olje osvetljuje ta prostor — to je nacionalna razsvetljava, ki jo rabi celo guvernener. Pred kočico je veliko ogrodje, na katerem se sušijo polenovke aU visi čoln iz tjulnove kože, da ga ne obgrizejo psi. Ugleden prebivalec naselja je obenem predstojnik naselbine, učitelj, duhoven; njegovo odličnost izdaja velik zastavni drog pred hišo.

Lov na tjulne je glavni poklic prebivalcev in dobavlja vse, kar je potrebno za življenje; živež, obleko, razsvetlavo. Drugo skupino sestavljajo spet lovci na severne jelene. Potujejo po deželi in prenočujejo med kamni in skalami. Počivajo vedno na istem mestu, kjer izdolbejo svoje ime v kamen. Ti ljudje imajo svoje posebne slasčice. Eskimi ne zauživajo ničesar kuhanega. Slaščica jim je predvsem mozeg iz jelenovih kosti, ki jih je na takšnih počivališčih na kupe; slaščica jim je pa tudi vsebina jelenovega želodca, ki prevavi vse v naprej. V kavo devlje Eskim kocko jelenove slanin, nad katero se naslaja kakor mi nad smetano.

O okusih, kakor znano, m, da bi se prepirali. A polarni raziskovalec Peary ima morda prav, ko imenuje Groenland lesketajočo se ogrlico iz ledu in snega, ki spada na prsi sveta. (Prim. »Na sledeh postanka naše zemlje«, 2is knjiga 10, str. 595.)

se zbudi po porodu, ne da bi vedela, kaj je bilo z njo. Mnoge ženske so bile presenečene, ko so se zbudile kot matere zdravih otrok. Ta metoda ee je zelo obnesila, toda zdravnik mora porodnico neprestano nadzirati.

Finis Hungariae

Ginekolog Tauffer je nedavno reševal madžarske uprave. Pleme se naslo bliža pogibel, je deial. Od 1880 do 1890 je bilo razmerje roistev 45 tisočnin, lani je znašalo samo še 23,0‰. Neki nemški učenjak pa je mnenja da je neizbežno zapisan pogubi vsak narod. čigar prirastek padé pod 18 tisočnin. Madžarom se pač pozna, da se je

Škodljivost kulture In kultne bolezni

O benem z najvišjo fazo, M jo doseže vsaka kultura, se začne njen propad. Malokdo opazi znake pričenjajočega se razpadanja na degeneracije, malokdo ve, da je naša sedanja civilizacija prav tako obsedena v propast, kakor vse stare kulture.

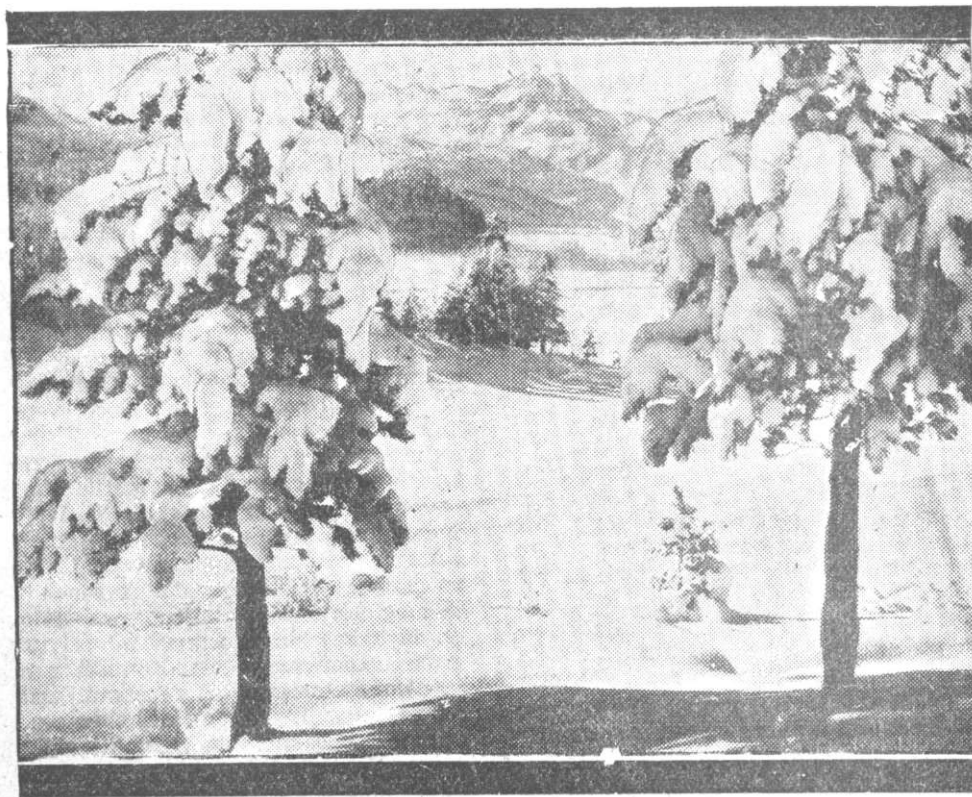
Življenjska moč narodov pojema, njih volja in odpornost gineta. Posledice take dekadence se najbolj izražajo v boleznih in bolezenskih stanjih civilizirancev, tako telesnih kakor tudi duševnih.

Slične pojave opazujemo v živalskem in rastlinskem svetu. Pasje pasme degenerirajo in izumirajo. Rože-čajevke in bosdorfska jabolka bodo izginila. Zdi se, da kultura uničuje vse organsko življenje, počasi in neumorno vse dotlej, da ga uniči. Že davno so ta dejstva obrnila nase pozornost najboljših mož. Rousseau nam kliče »Nazaj k naravi!« Podaja nam smernice za idealno ureditev življenja, za naravno življenje, kakor so

ga nekoč žhrel primitivni narodi te ga deloma žive še danes.

Gospodarski razvoj pa je prisilil ljudi — vsaj večji del — v drugačne življenjske razmere. In prav te nam delajo skrbi. Govorimo o propadu kulture in škodljivosti kulture ter kulturnih bolezni. Kakšen pa je pomen besede kultura? Dvojen.

Kultiviramo, aH drugače rečeno, *gojimo* živali in rastline, t. j. odvezamo jim naravne pogoje in prisilimo jih, da žive in rasto deloma v nenaravnem okolju. Prilagodimo jih podnebjju in jim n. pr. z gnojenjem povečamo donos. Dolej je kultura koristna. Pa si pogledimo nasprotje: Živina v hlevu degenerira, rase, ki jih gojimo, propadajo in obolevajo na boleznih, ki jih njih vrstniki v svobodi ne poznajo — škodljivosti domestikacije. Vzroka moramo pač iskati v izpremenjenih in nenaravnih življenjskih pogojih.

ZIMSKA IDILA

Kultura dežele, naroda, dobe pa je nekaj povsem drugega: vsota vseh duševnih in čednostnih vrednot, iz njih nastalo naziranje o življenjskih problemih. Uvidevno je, da ne delujejo vsi ti činitelji neposredno na telesnost; le po življenjskih oblikah, ki so jih ustvarili, gre njih pot.

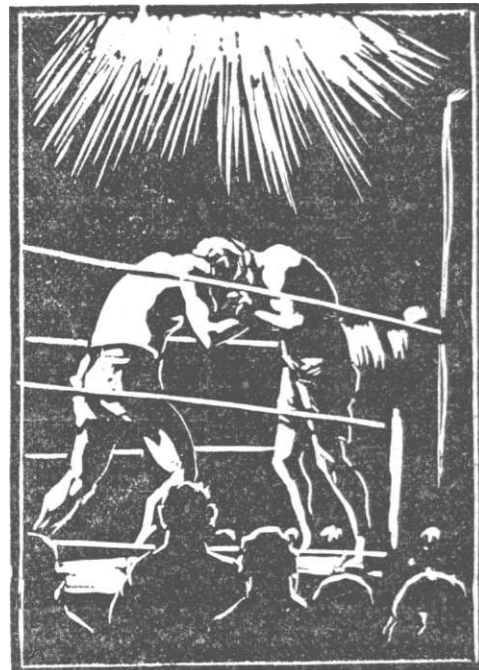
Te življenjske forme pa spadajo v pojem civilizacije. Da bolje razumemo, si vzemimo dvoje primerov. Indski spokornik n. pr. ima visoko kulturo in namenoma zametuje civilizacijo, dočim se neizobražen »civiliziranec« poslužuje vseh pridobitev civilizacije, je pa faktično brez kulture. Človeka ne oblikuje torej kultura, marveč njena vnanja oblika — civilizacija. Troje je značilno za njeno današnjo obliko; rastoča industrija, premostitev časa in prostora in rast mest.

Industrija pomeni koncentracijo delovnih sredstev in moči, sožitje množic v istih prostorih, istih poslopih, istih krajih. S tem je nerazvezno združeno nakopičevanje slabega zraka, potu, smradu, vročine, sploh neugodnih higienskih razmer. V prvih časih industrije so bile te daleko slabše od današnjih, ko je zakon poskrbel za čim najugodnejše življenje delavcev.

Poklicne bolezni so razširjene najbolj v industriji. Mnoge izmed njih so deloma že izginile. Važnejša so poklicna zastrupljenja z izparinami kemikalij, ki izpuhtevajo v tvorniški zrak, obolenje delavcev v anilinskih tvornicah na mehuru, posebej pa še akutna in kronična zastrupljenja s svincem in živim srebrom. Pomembnejša so dalje obolenja zaradi vdihavanja prahu. Delavci v brusilnicah kamna in lesa, vrvarnah, tobačnih tovarnah zbolijo največ za tuberkulozo in boleznimi dihal sploh. Moderni obrati pa so odpravili večino nedostatkov, tako da se je zdravstveno stanje delavstva izboljšalo.

Druga značilnost naše civilizacije je premostitev kraja in časa. O prvi lahko rečemo, da je za nas njena koristnost izdaleka večja kakor škodljivost. Nam Evropecem omogoča, da nas živi na zapadu n. pr. 40 milijonov več kakor bi se nas moglo normalno preživljati. Tako pa nam dovažajo parniki kanadsko žito, italijansko sadje In pred 100 leti?

Vse drugo pa je s premostitvijo časa. Neprestana živčna napetost, v kateri živimo — pomislimo samo na blazni promet v vele mestih in sto podobnih reči — je vzrok prekomerne vzdražljivosti živ-

Walther Klemm: BOX MATCH
(lesorez)

čevja in moderne bolezni »nervoznosti«. Prišteti pa moramo še nešteta druga živčna obolenja moderne dobe. Prehajamo k najvažnejšim: mogočno naraščanje mest, ki stavlja pred nas stanovanjsko vprašanje in nenaravni način življenja v mestih.

Stanovanjsko vprašanje, ki nikakor ni moderen pojav — prav tako je bilo pereče v starem Rimu — ima večidel vzroke v napakah raznih stavbnih epoch. Še vedno se mora večina prebivalstva mest zadovoljevati z minimalnimi stanovanji in slabimi higienskimi razmerami. Umrljivost za tuberkulozo, velika umrljivost dojenčkov po mestih zaradi slabega mleka in pomanjkanja sonca, rahitis so nam najboljše merilo zanje.

Pomislimo na trume ljudi, ki dan za dnem opravljajo isto monotono delo in katerim ni dana najmanjša prilika, da se naužijejo čistega zraka in sonca, da se razgibljejo. Iščejo si zabave v zaduhlih in zakajenih prostorih in izživljajo se na nenaraven način. Kontakt z naravo in njeimi pojavi se zaradi umetno ustvarjenih življenjskih pogojev izgublja. Tobak, alkohol, spolne bolezni in mamila opravljajo svoje grozotne delo in glodajo na telesih meščanov. Število porodov občutno pada.

Naša naloga je, da kritično premotrimo vsa našeta dejstva. Najprej omenjene degeneracije pri živalih sicer res obstojajo, a niso vezane na nikake zakone. Čistokrvne arabske konjske rase so danes po tisoč letih še vedno polne življenja. Mnogo primerov bi lahko našteali, ki govore v naš prid. Mirno pa tudi lahko prenesemo ta dejstva na človeka. Dognano je, da prav nekulturni narodi izumirajo in da pri beli rasi nazadujejo boleznimi in smrtni primeri — pač po zaslugi higiene. Neznane so nam postale srednjeveške epidemije koz, pegastega legarja, tifusa in kolere. Tuberkuloza pojema, neizprosen boj bijemo s spolnimi boleznimi. Pozornosti pa zasluži nazadovanje rojstev po nekaterih državah. Se bo li obrnilo na bolje? Na to vprašanje si ne upa odgovoriti danes nihče, usoda sama bo odločila ...

Našli smo si nadomestila za izpremenjene življenjske forme v športu, kopanju, turistik. Naša mladina hodi na odih v počitniške kolonije. Ceste so polne koles, motorjev in avtomobilov. Same razveseljive reakcije proti škodljivosti mesta.

Prehajamo na zadnje, morda najvažnejše vprašanje. Degenerira li morda duševnost modernega časa? Mislimo da ne! Svetovna vojna nam je dokazala nasprotno. Narodi, ki so se borili štiri leta in ki so vzdržali najhujše telesne in duševne napore, ne da bi obupali, ne ti niso degenerirani. In vrhu tega nam kaže ves poveljni razvoj dogodkov — sedanja kriza je le prehodnega značaja — da gremo v lepšo, svetlejšo bodočnost.

M. B.

I. Vrhovnik

Simos! Gregorčič prijatelju Josipu Ivančiču

Cvetè na stara leta
ko češnja na pomlad;
a roj čebel odleta
od njega proč, — li jad?

Pač letale čebele
za njim, ko bil je zlât,
ko z dlake mu je vsake
se sipal žolt dukât.

Cvetè še v stara leta,
več zlat ni, je srbrn,
a vam, čebelce, spleta,
v poročni venec — trn!

Kaj njemu ve, čebelce?
On sam bo, si edin!
Le redko gre iz celce
ko star kak kapucin.

In vé, čebelce, zrete
ko rogajoč se nanj?
čeprav ko češnja cvete,
je večno pomladanj!

Zunanje res več zlat ni,
a zlat je tisočkrat,
po lici več dukat si,
a v srci ves je zlat!

To pesem je spisal S. Gregorčič 3. IV. 1903 in je priložil tole pismo:

Predragi moj!

Sprejmi to v spomin zveze naju srcâ. Ti si mi med civilisti prvi del moje duše, — ne odteguj se mi od nje. Pesem je nekoliko

šaljivo obrobljena, — pa veruj, da je nje jedro pristen izraz mojega duha in srcâ. Iz teh vrstic tudi razvidiš, kako lahko delam, — ako me prava Vila navdihne: pisana hipoma brez najmanjšega popravka.

Vedno Tvoj stari

S. Gregorčič.

Prepis pesmi in dopisa mi je poslal Ivančič 27. nov. 1925 s pripisom: To pesem sem prepisal samo zaradi zadnjih podčrtanih besed; pesem ostane seveda neobjavljena!

Pripomnja k 2. v. 3. kitice: V Ivančičevem dopisu 8. febr. 1928 stoji: Imel sem blond brado. Ko me je po nekoliko letih Gregorčič srečal in je bila moja brada že nekoliko osivela, mi je rekel v šali: Ti si slab alhivist, iz zlata napravljaš srebro.

O 25-letnici svoje smrti je poklical Simon Gregorčič za seboj dva prijatelja: nadškofa dr. Frančiška Sedeja (t 29. IX. 1931) in upokojenega profesorja Josipa Ivančiča.

Josip Ivančič, rojen na Selcih, vasi občine Libušnje blizu Gregorčičevega rojstnega kraja; umrl v Gorici 28. novembra 1931; dosegel je starost 82 let. Bil je dvema rodovoma profesor na goriški gimnaziji. Kot rojaka iiii neupogljivega značaja ga je Gregorčič visoko čislal. V večerni družbi, kamor je zahajal pesnik, je bil redni tovariš Ivančič. Še zadnji večer pred obolenjem sta bila skupaj in mu je za slovo Gregorčič pomenljivo stisnil roko. Kako ga je cenil spričuje dejstvo, da je Ivančiča v oporoki imenoval za njenega izvrševalca.

ifti ĪTanSIcevo potrado ee je kmalu po pee-
 tfflsovi emrti sestal v Gorici osrednji odbor
 (m Gregorčičev spomenik, kateremu je bil
 ^iagajnik Ivančič. Dne 2. dec. 1906 je iz-
 javil svoje mnenje, da se napravi »skrom-
 nemu« pesniku dostojen, a ne predrag spome-
 nik na grobu ter vzida kamenita plošča
 V rojstno hišo. OstaH denar naj bi se pora-
 feil za »Gregorčičev sklad«, kojega obresti
 »aj bi se porabljal za »Šolski dom«, za
 »vzornik šolski dom, kakor ga imenuje po-
 kojnik v svoji oporoki. To bi ustrezalo naj-
 bolj intenciji rajnkega pesnika, ki se je v
 feali večkrat imenoval »narodnega cigana«,
 ki je pri vsaki priliki zbiral in moledoval
 ca »šolski dom«. Večji krasnejši spomenik
 se postavi sredi Travnika v Gorici, ko bo
 Gorica »naša«! — Srčno se je veselil pris-
 spevajočih darov. V dopisu 31. dec. 1908
 je javil: Za javen spomenik v Gorici so na-
 brali notranjski rodoljubi 1405 K in naložili
 v Cerkniški posojilnici. Majhen spomenik
 S. Gregorčičev se postavi tudi v Kobaridu.
 Po nameravajo kobariške gospe.

Kot izvrševalcu oporoke je bila Ivančiču
 rtrrb za ohranitev Gregorčičeve zapuščine
 tvame in slovstvene. Dne 15. jan. 1907 je
 pisal: Bodočega narodnega muzeja nismo
 pozabili. Za zdaj smo shranili nekaj pesni-
 kove ostaline v »Šolskem domu«. Odrbali
 vto obleko in obuvalo pokojnikovo, neko-
 liko hišne oprave, njegovo pero, palico,
 svinčnik itd. — 18. sept. 1907: Trije mašni
 plašči, dve mašni knjigi, kelth itd. so shra-
 njeni v »Šolskem domu«. Altarček ima
 zlatomašnik Mašer v štmavru, prijatelj po-
 kojnikov, katerega je pesnik slavil v še ne-
 objavljeni (objavljena je v IV. zvezku Poe-
 zij) pesmi »Zlatomašniku Mašeri«.

Gregorčičeve knjige eo ze prodale na
 dražbi na korist »šolskemu domu«. Vrnila se
 je podpisnanemu pesniku poklonjena knjiga
 o djakovski stolnici, takisto velikonočni
 darček.

Iz še neobjavljenih in po raznih časnikih
 raztresenih je nastal leta 1908 IV. zvezek
 Gregorčičevih Poezij. Uvod jim je napisal
 in kako malenkost uravnal Meško, uredil
 pa šolski nadzornik v p. Vodopivec (LZ
 1009, 699). Tvarino iz pesnikove slovstvene
 zapuščine je dal Ivančič. Da je bil Ivančič
 souredniA IV. zvezka, priča njegov dopis
 18. V. 1908, kjer stoji: Tvarina je razvr-
 ščena kolikor mogoče dosledno po-geslu:
 Variatio delectat. Pri ločilih se je oziralo
 na najnovejša pravila Janežičeve slovnice,
 oziroma oficijelne nemške interpunkcije za
 šole. Na str. 3. v v. 11. ima Gregorčič v
 rokopisu »moj« nam. navadnejšega »svoj«.
 Tudi Podkrnci, Dolenjci itd. rabijo v enakem
 primeru »moj«, ki ni (po izreku P. škrab-
 ca) absolutno izključen. — V dopisu 31.
 decembra 1908 je javil Ivančič, da se dobili

S poelatvijo IV. zvezka Gregorčičevih
 Poezij 27. maja 1908 je prišlo naslednje po-
 ročilo: Peti zvezek se začne tiskati še •
 tem letu (1908). Zalostinke Jeremijeve
 psalmi in razni prevodi bodo zadostovali za
 6. zvezek. Spisi humorističnega zadržaja so
 n. pr. v »Besedniku«. Imamo tudi karakte-
 ristične Gregorčičeve pridige, skoro za vse
 nedelje in praznike. — O teh trdi poznejše
 Ivančičevo poročilo, da jih je vlaga skva-
 rila in so nečitne.

V. zvezek Poezij je naletel na ovire. Go-
 riška Narodna tiskarna, ki je natisnila IV.
 zvezek, je bila posebno proti koncu leta z
 nujnimi naročili tako preobložena, da ni bilo
 mogoče pričeti tiskanje V. zvezka. Tudi
 nove naročene črke še niso došle. V prvih
 mesecih prihodnjega leta (1909) se bo tiskal
 Jeremija in spokorni psalmi (psalni 6., 31.,
 37., 101., 129., 142. in 50. Miserere!); potem
 Ahacijeva itd. (dopis 31. dec. 1908).

Izdaja se je odložila. Vojna jo je poka-
 pala.

Ivančičev smoter je bil, da spravi na dan
 vsega Gregorčiča — njegove pesmi, pre-
 vode, prozo, korespondenco. Stikal je po
 starih časnikih, kjer so se pod raznimi pseu-
 donimi skrivali pesnikovi biseri. Z mrav-
 ljinčo marljivostjo je zbiral vse, kar je v
 zvezi z Gregorčičem. Kar je prejel po po-
 kojnem pesniku, je štel za nedotakljivo. Ko
 je za vojne bival v Ljubljani, baje celo vse-
 učiliškemu prof. dr. Prijatelju ni hotel po-
 kazati svoja Gregorčičiana.

S podpisanim je stopil Ivančič v pismeni
 stik takoj po pesnikovi smrti. Od leta 1906
 do 29. sept. 1931, ko sem prejel njegov zad-
 nji dopis, je zelo narastla korespondenca,
 obsegajoča mnogo dragocenega blaga.

Ivančič je bil odločen branitelj pesnika
 Gregorčiča. Bolelo ga je, ker sta -omejenost
 in hudobija naredila iz Gregorčiča nekaj
 drugega, nego je bil v resnici« (dopis 4. avg.
 1927). Takšnega, .kakrašen je bil v resnici,
 ga je opisal Ivančič v Koledarju Goriške
 Maticе za 1927 v članku (šifra št. 2.): O
 dvajsetletnici smrti Simona Gregorčiča. Tu
 je med drugim temeljito pojasnil njegov
 spor z Mahničem.

Smrt je odtegnila Gregorčičevi zapuščini
 skrbnega varuha. Kakšna bo njena usoda?
 Kaj je rajnik ukrenil? Na lansko prošnjo
 uprave drž. študijske knjižnice, da bi na-
 klonil zapuščino njej, se žal ni odzval. Upaj-
 mo, da pride v prave roke.

O 25-letnici Gregorčičeve smrti Se nima-
 mo njegovih zbranih del. Skrajni čas je, da
 nadaljujemo, kar je s toliko vnmemo pričel
 Ivančič.

Moderne bajanice

Radio pojavi se ne porablja samo za prenašanje govora in glasbe, marveč služijo še v neštete druge namene. In če se jih poslužujejo že za odkrivanje prirodnih zakladov in za iskanje zgubljenih reči, je kriv gol slučaj. Neki radio amater je izgubil vnanji bencinski motor svojega čolna. In ker je tak motor precej draga reč, si je veliko prizadeval, kako bi ga dobil iz vode. Ribaril je za njim s kavljem in preiskoval dno s podvodnim periskopom, pa vse zaman. Nazadnje pa je imel srečno misel, da mu morda radio pomaga iz drege. Sestavil je nekakšen radio-aparat z eno elektronko, dvema skromnima baterijama in mu pridejal še posebno iskalno tuljavo, ki je hkrati bistven sestavni del aparata. V aparatu je bil vklapljen tudi občutljiv tokomer in čim se je iskalna tuljava, ki se je spustila v vodo, približala kakemu kovinskemu predmetu, se je kazalec tokomera zaradi izgub v iskalni tuljavi odklonil. To je bilo znamenje, da mora biti kovinski predmet blizu in da je treba zdaj okolično natančneje preiskati, dokler ne pade kazalec popolnoma na ničlo in pokaže, da je izgubljeni predmet natančno pod tuljavo.

Iskalna tuljava sestoji te nekaj obojev žice, navite na lesenem okvirju. Za iskanje pod vodo mora biti vse skupaj seve dobro izoliramo, da ne moti vlaga. Tuljava je obešena na vrvi in je treba skrbeti, da drsi ves čas tesno nad dnom.

Slični aparati, ki se lahko grade do poliubno velike občutljivosti, se da do slediti tudi vsakovrstni drugi kovinski predmeti, podzemeljske žile rude, zakopani fcakladi itd. Posebno dobrodošli so taki aparati v kriminalistiki. Prav tako prav bi prišli za domačo rabo, če bi se ne zdeli ljudem preveč komplicirani, kar pa v resnici niso. V tehniki se že mnogo uporabljajo pri iskanju vzdanih cevovodov in kovinskih konstruktivnih delov.

Na morju in jezerih se nporabljaio podvodni aparati. Z njimi se da skoraj nepogrešno določiti lega potopljenih ladij in posameznih delov, ki so pri morskih katastrofah izginili v morju. S sistematičnim preiskovanjem voda so se spravile na dan že vsakovrstne dragocene reči, ki že nihče več ni vedel zanje.

ženska kot izumiteljica

Med novostmi, ki so vzbujale na zadnji londonski radio razstavi največ zanimanja, je bila majhna aparatura za domače snemanje zvočnih, filmov — izum Angležinje Sheldon Wilkineonove. Aparat sestoji iz ročne filmske kamere, miniaturnega mikrofona in dodatne priprave za predvajanje filmov. Ves aparat se da spraviti v kovčeg in ni večji od srednje velikega prenosnega gramofona.

V tehniki se mnogo uporabljajo tudi tako zvani prisluškovalni aparati, zlasti za iskanje napak v poškodovanih vodovodnih napeljavah. Ti aparati sestojajo iz dveh mikrofonov, slušalk in preklopne omarice, ki se obesi krog vratu in š katero se da priklopiti na slušalki en ali drugi mikrofona. Mikrofona se položita v primerni razdalji na cestni tlak, potlej se pa zdaj preko enega, zdaj preko drugega poslušajo šumenje iztekajoče vode. S prestavljanjem mikrofonov se da na ta način zadosti točno ugotoviti mesto, kjer je počila cev. Pogoj je seveda, da se išče, kadar je na cesti kolikor moči malo prometa, ker mikrofona drugače ne moreta sprejeti rahlega šumenja. Ta enostavna in cenena priprihri prihrani po mestih veliko nepotrebnega dela, zlasti kjer je treba razkopavati tlakovana cestišča. (Po razpravi v »Umschau« št. 48.)

Gustar Mayrlnk,

Vino iz Ālkazaba

Malaga je čudovito lepa
Ali vroča.
Sonce pripeka ves dan na str-
me griče in barva vinsko trto,
ki dozoreva na prirodnih terasah. —

V daljavi, na sinjem tihem morju bela
jadra, plovejo kakor galebi.

Debeli menihi tam gori v samostanu
Ālkazaba so postali ponosni in bogati —
od guindra, ki ga pijejo le vojvode.

Kdo ne pozna guindra iz samostana
Ālkazaba?! — Tako opojnega, tako
sladkega, tako omamnega; — o njem
govore po vsej Španiji.

A le izvoljenci dežele ga točijo t
svetlikajoče se čaše; saj je vendar ka-
kor tekoče zlato m prav tako drago-
cen.

Ves bed Je samostan v modri senci
noči, visoko nad mestom obsijan od sre-
brnih žarkov.

Pred leti so Mi bratje tako revni, da
«o hodili beračit in so prebivalce Mala-
ge blagoslavljali, ki so jim dajali pičlo
miloščino: mleko, zelenjavo, jajca.

Potem je prišel novi opat padro Ge-
zareo Ocariz dobrotljivi, in prinesel
zemsko srečo.

Zadovoljen in okrogel kakor krogla,
je spravljal vse v dobro voljo kamor-
koli je prišel.

Vitka dekleta iz vasi so trumoma hi-
tela k njemu, kadar je izpovedoval. —
Kako so ga ljubila! — Saj je dajal ven-
dar za najbolj vroče poljube tako malo
pokoro.

samostanski vrt, zapustil samostanskim
bratom, ker mu je tolažba dobrega
opata tako hudo olajšala zadnje ure.

Padro Ocariz je blagoslovil zapušči-
no umrlega. — Odprl je Sv. pismo in
prebral menihom priliko o vinogradu.
In bratje so kopali in kopali, da so se

kosi grude črno lesketali" v žareči sono-
ni luči in so gonjači oslov začudeno ob-
stajali na prašnih potih. —

Da, takrat je še šlo, takrat
so bili bratje še suhi in mladi, in njih
marljive roke se niso menile za skeleče
žulje.

V senci je sedel v svojem starem na-
slanjaču opat in metal krušne drobtine
belim golobom, ki so prileteli na samo-
stansko dvorišče.

Njegov okrogli, rdeči obraz se je za-
dovoljno svetil in vzpodbujajoče kimal,
kadar je kdo od marljivih bratov z de-
lom prestal in si s čela brišal pot. —
Od časa do časa pa je tudi grozeče za-
ploskal s svojimi mesnatimi rokami, če
se je drznil kje kak španski paglavec
preveč približati živi meji.

A ko je utihnil popoldanski
zvon in je zavel večerni veter ter pri-
našal sem od morja svoj hladni, božajo-
či blagoslov, tedaj je opat pogosto še

Kjo pa so se potapljajoči žarki sonca dotaknili lahko plapolajočih grebenov, se z njimi združili v blestečo peno, — tedaj je bilo vse tako tiho in mirno, m temne doline so čakale in molčale. —

Tedaj je opat dal privedi starega Manuela, vrtnarja trgovca Otera, ki je poznal skrivnosti vinogradništva kakor nihče drugi v deželi, in ga je poslušal. — In listi murve so v skrbi zašumeli, kakor bi hoteli odvesti tihe besede, da bi jih ne čul kak nepoklicanec. — In dobri opat je zmajal z glavo, ko je slišal, da je treba v kipeči mošt vreči stare ponošene kose usnja, čim bolj umazane toliko bolje, zaradi krepkejšega vonja. S prodirajočim pogledom je pogledal starcu v beli obraz, ali govori resnico. —

Ko se je stemnilo, in se je sonce potopilo za zelene griče, tedaj je preprosto dejal: »Pojdi torej domov, moj sin, hvala ti. Qlej, tu že lete lastavice hudiča.« S tem je mislil netopirje, ki jih ni mogel trpeti. »In blagoslov Brezmadežne naj te spremlja na tvojih potih.« —

Potem je prišla modra, molčeca noč s svojimi tisoči prijaznih oči, in v spečem pristanu so žarele iskre.

Težko so viseli grozdi na brajdah, ieto za letom.

Kako je besnelo mlado, divje vino v kleti, kakor da bi moralo ven iz teme, na prosto, kjer se je rodilo. —

— Bilo je le nekaj sodčkov, in menihi so godrnjali, ker so bili sadovi trdega dela tako pičli.

— Padro Cezareo Ocariz m spregovoril besede, le okrog ust mu je igral hudomušen nasmešek, kadar je prišla čolnarjeva žena in prinesla pisma trgovcev, — modra, rdeča, zelena, — z črbi in z zvozlano pisavo iz vseh krajev Spanije. —

Ko pa je prispelo pismo z dvora, s kraljevim pečatom, tedaj ni bilo več nikake skrivnosti.

Vino samostana Alkazaba je bito biser Malage. — Kakor škrlat starega ve-ka — dragoceno — so ga tehtali z zla-

toin in njegov vonj je bil češčen v pesmi in petju.

Vladarji so ga pili in visoke gospe, in poljubljali kapljice raz rob čaše.

V samostan je prišlo bogastvo, a kakor se je vinska klet praznila, tako so se polnili predali z bi išočim se bogastvom.

Krasna kapela je nastala na mestu stare in mogočen srebrn zvon »del Espiritu Santo« je pel hvalnico (Jospodu, da je po dolinah zvenelo v sveti tišini.

Menihi so gledali prijazno, se debelih, bili vse bolj okrogli in udobno sedeli na kamenitih klopeh. —

S kopanjem že dolgo ni bilo nič.

Ali grozdje je raslo kakor poprej, — prav kakor samo od sebe. In menihom je bilo to prav.

Jedli so in pili; le enkrat na leto so se napotili — kakor na veselico — s svojim opatom v klet, kadar je kipel mošt, in mežikaje gledali, — kako je v vsak sod vrgel pol starega škornja. — To je bila vsa skrivnost, kakor so mislili, in so se veselili s pobožnim starem, ki je za ta svečani trenutek vedno spravljajl svojo lastno obutev in jo sam razrezal.

Sivolasi Manuel jim je moral pač večkrat reči, da je prav za prav čudež, zakaj usnje samo ne more biti vzrok tako nenavadno dobri kakovosti vina. Usnje devlje vendar vsak tretji vinogradnik v malago in v njegov mošt, ta čas ko kipi. — Potemtakem so vzrok le plodna tla podedovane zemlje.

Ali kaj je brigalo vse to brate: — Sonce je sijalo, grozdje je zorelo, in madridski dvorni dobavljač je prihajal točno leto za letom po sode in prinašal denar.

Jasnega jesenskega dne je padro Ocariz v svojem naslanjaju pod murvo zaspal in se ni več prebudil. —

V dolini so zvonili zvonovi. —

Zdaj počiva zunaj na božji njivi. —

Zelena, preprosta, hladna gredica! —

Zraven umrlih opatov spi zdaj. —

Iti mavrska razvalina na vrhu griča meče svojo tiho, častitljivo senco na nje-KOV grob. — Veliko majhnih, temnomodrih cvetk m ozka kamenita plošča: Requiescat in pace.

Zelo učen mož z globokim znanjem, — vzgojen v šolah bratov Srca Jezusovega.

S trdnim, iprodirajočim pogledom, — suh in z močno voljo. —

Minili so časi sladkega bogastva, — hlapci so odpuščeni. — in stokaje se spet pripogibljejo tolsti menihi pri trgatvi. — Dolgo v noč morajo klečati in moliti, moliti.

V samostanu vlada strogi red: — svinčen molk. — Sklonjenih glav, stoje, s sklenjenimi rokami bratje mrmraje ponavljajo:

Non est sanitas in carne mea a facie i T a e t u a e : non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum. —

Na dvorišču raste med kamenjem trava, in beli golobi so odleteli. Iz golih celic je čuti žalostno »premišljevanje kazni«

Unusquisque carnem brachii sui vorabit. —

Ko se svetlika hladno jutro, vidi človek temne postave, ki gredo v kapelo, in breneči glasovi molijo pri trepetajoči luči sveč Salve Regina.

Trgatev je končana. — Strogo sledi don Pedro Ribaš Sobri navodilom svojega mrtvega, prednika: svoje lastne čevlje meče v odprte sode, prav tako kakor oni.

V obokani kleti odmeva, kako sladko vino kipi in se bori.

Krali bo' zadovoljen z guindrom.

Lepa dekleta ne prihajajo več, in se ne izpovedujejo več. — Boje se. —

Plaiost je legla s svojo težo na vse, — neslišno, kakor mrka zima, ki polaga svoje trde roke na mrtva polja. — In pomlad gre mimo in plešoče mlado poletje — — a vabita zaman.

Ježno nalagajo gonjači mul in oslov za polovično plačilo težke sode na vozove z lesami.

Don Pedro Ribaš bere in čelo se mu mrko guba: — Častiti oče se je moral brzkone zmotiti in je poslal drugačno vino. — To vendar ni stari guinder, — navadni D u l c e del C o l o r', kakor vsaka druga vrsta iz Malage«, pišejo

Opat pokuša, pokuša — in primerja. Ni dvoma, — manjka čudni, rezki vonj.

Pokličejo sivolasega Manuela, — pokuša in zalostno zmigne z rameni.

Da, da, dobri, stari don Cezareo, ta je imel srečno roko; več blagoslova kakor mladi padro! — Vendar se tega ne sme glasno reči. — Menihi si drug drugemu pošepetavajo, —

Don Pedro sedi noč za nočjo v svoji celici pri čudnih retortah, in sij sveč

meče senco njegovega ostro rezahega profila na belo steno. — Njegovi dolgi suhi prsti begajo po iskrecih se steklenih posodah z odurnimi, tankimi vratovi. Krog in krog leži pustolovsko orodje in cevke. — Španski alkimist! —

Strogi red je pozabljen, — utrujeni ubogi menihi spe globoko in trdno.

To ni dobro! — Z belimi praški in z rumenimi žgočimi vodami Luciferja ne najdeš, kar je molčeca narava zapisala v zaprte knjige s skrivnostnimi prsti.

Vojvode ga pač ne bodo nikoli več pili, razkošnega, dišečega guindra! —

Spet stoje sodi drug zraven drugega polni kipečega mošta. V vsakem sodu je drugačen razrezan škorenj, — tu od debelega brata Teodozija, — tam celo od starega Manuela. —

Od mrtvega opata še eden tam v sodu, levo v kotu.

In spet je prišlo novo leto, pokušajo in pokušajo: vino je dobro, ali guindo ni; — le v enem sodu je.

V onem, ki stoji v kotu s čevljem starega opata.

Tega pošljite kralju! —

Pedro Ribas Sobri je mož močne volje, ki ne preneha iskati, poskušati in

po, kar jim ukaže njihov opat, — poznajo njegovo železno strogost.

Manuel maje z glavo.

Hlapci so spet v službi samostana, kopljejo in obračajo črno prst in obrezujejo trto, da bratom ni treba migniti s prstom, da se spet z debele in postanejo okrogli, kakor so bili. —

Tako hoče opat.

— Ko žgoče sonce neusmiljeno pripeka na samostansko dvorišče Alkazaba, da murva hlepeče pobeša svoje veje, stoje rjava dekleta v pestrobarnih letnih ogrinjalih pred živo mejo, iztezajo svoje vratove in se hihitajo.

— V dolgi vrsti morajo ubogi menihi ležati na lesenih klopeh — znoječ se — v težkih volnenih kutah na du-

šeci vročini, — s tolstimi nogami v visokih škornjih in prevezani s širokim gumijastim trakom. —

Don Pedro Ribos Sobri se je zaobljubil, da mora guindo spet najti; O!l je človek močne volje, ki ne preneha iskati, poskušati in primerjati. —

Jaz pa pravim, je vse zaman; če bo vino tudi boljše: Tako kakor stari opat le ne napravi nihče več. (Prev. R. K-l.)

Sledovi ruskega gospostva na Aljaski

Bred kakimi šestdesetimi leti se je ogromna ruska država razprostirala še preko treh delov sveta: Evrope, Azije in Amerike. Ekspanzivna ruska narodna sila je v dobrih treh stoletjih izvršila čudovito delo, s kakršnim se ne more ponašati noben drugi narod. V Evropi se je razširila do Severnega ledenega, do Vzhodnega in do Črnega morja. Preko Kavkaza je visoki Kavkaz, na vzhodu pa je preko vse severne Azije prodrla do Tihega oceana ter segla celo preko Aljasko in v Kalifornijo.

Pri tem osvajaškem naporu je moral ruski narod premagati vse silnejše težave, nego so jih imeli drugi narodi, ki so si po morju osvajali svet. Morje je najprirodnejše občilo vseh časov, nepredirni gozdovi, ostro podnebje imajo, ki ne tekajo vzporedno s pravcem človeškega gibanja, pa so največja ovira vsakemu prodiranju. Vodilna misel tega ruskega prodiranja pa je bila, doseči odprto morje.

Borbe vseh vekov obeležuje ta snovna nota ruske ekspanzije. Zemljepisni položaj Rusije pa je za tak motor tako neugoden, da ji je sicer uspelo prodreti na vseh straneh do morja, vendar nikjer do takega, ki bi bilo ves čas prosto ledu ali pa bi ne bilo ločeno od ostalega sveta z ožinami, katerih ključ imajo drugi narodi. Priroda sama je naložila ruskemu narodu neizmerno večje delo nego drugim. V tej borbi pa je ruskemu narodu pripadel največji delež kopne zemlje z neslutenimi gospodarskimi možnostmi. Rusija nima odprtega pristanišča, toda človeštvo stopa v dobo razvoja, ko bo obvladalo ozračje in v bodočnosti ruskemu narodu ne bo manjkalo svobodnih luk. Vse ogromno rusko ozemlje je svobodna luka za svet v širni svet.

Dogodki najnovejšega časa so sicer precej zmanjšali obseg Rusije v Evropi, kjer so se odcepile od ruskega kopensa pokrajine ob vsem njenem zapadnem lu od Finske do Besarabije, tudi v Vzhodni Aziji je Rusija še prej izgubila pol otoka Sahalina, luki Port Ar-

V Yellowstone parka

slabile državni organizem. V zgodovini ni je Rusija že čisto doživljala težke narodne nesreče, vedno pa je izšla iz njih zmagovita, ojačena in povečana. »Kamor enkrat stopi ruska noga, se vedno še povrne,« je imel navado reči že car Ivan Grozni, ko je po osvojitvi Kazana in Astrahana pripravljaval enako usodo mogočnem carstvu krimskih Tatarov.

Stalni značaj izgube pa ima vsekar ruski umik z ameriških tal. V Kaliforniji so ruske naselbine imele samo privatni značaj, zato se v bojih med Španci in prodirajočimi Američani niso mogle obdržati. Izginile so brez sledu, ako ne štejemo pravoslavne cerkvice, ki jo čuvajo v San Franciscu kot ostalino na nekdanje ruske goste in nekaterih imen, kakor n. pr. Russian River, ki pričajo o nekdanjih ruskih naselbinah. Več sledov je na Aljaski, ki so jo Rusi odkrili ob koncu 18. veka in ki so jo 1867 prodali Američanom za malenkostno vsoto sedem milijonov dolarjev. To silno kratkovidno dejanje je na srečo osamljeno v zgodovini ruskega naroda.

Zanimivo je, dali se je ohranilo kaj

»fti ocScrivateljih, n. pr. Pribilov, Ba»
 èaov itd. Naselbine na Aljaski, ki
 eeri 1,508.000 štirijaških kilometrov
 in ima le 55.000 prebivalcev, so danee
 anglosaške. Samo med domačimi Indi-
 janci so se ohranili sledovi ruskega
 gospostva, pa še to le zavoljo misijon-
 ske delavnosti pravoslavne cerkve.
 Nemški potopisec Arnold Hollriegel
 je na svoje veliko presenečenje odkril
 te sledove in opisuje svoje zanimivo
 doživetje takole:

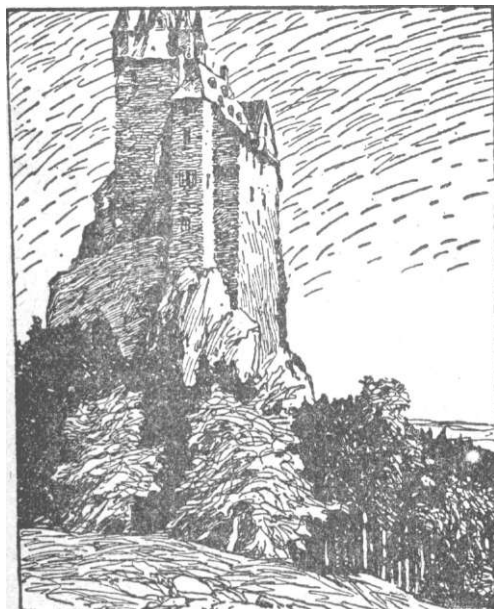
V muzeju glavnega mesta Jvmeen
 mi razlaga indijansko narodno umet-
 nost majhen starejši gospod v duhov-
 niški črni obleki. Vprašam ga, katere
 cerkve duhovnik da je in on mi odgo-
 vori: »Pravoslavne ruske cerkve. Pi-
 sem se Andrej Petrovič Kaševarov.«

»Ali ste Rus — begunec in živite na
 Aljaski?«

»Rus že, begunec pa ne. Rodil sem
 se tu na Aljaski, ko je bila še ruska.
 Moji predniki so živeli na Aljaski še
 od Katarine Velike. Ob času prodaje
 sem bil štiri leta star. Onih par dru-
 žin, ki smo l. 1867. ostali tu, govorimo
 še vsi rusko, pravi Rusi smo, dasi Ru-
 sije še nikoli nisem videl.«

»Oprostite, velečastiti, jedi tu še to-
 liko pravoslavnih, da imajo lahko sto
 jo službo božjo.«

»Čeprav našo cerkev v Rusiji pre-
 ganjajo, živi in procvita na Aljaski.

Ernst Liebermann: GRAD

**Ako pojdete na otok firtfo, ne pozabi-
 te ogledati si katedrale sv. Nadangela
 Mihaela.«**

Neke nededje zjutraj sem se izprc
 hajal po prastarih gozdovih v okolici
 Sitke. V mestu so začeli zvoniti zvono
 novi in takoj sem vedel: Ruski zvono
 vi so. Na ulicah mesta stoji še mnogo
 hiš iz časov ruskega gospostva, zgra-
 jene so iz debelih drevesnih debel. Ce-
 ste so skoro prazne, večina ljudi je že
 v cerkvi. Prebivalci so večinoma Indi-
 janci plemena Tlingitov, ki govore
 svoj jezik, njihovi dečki pa se med se-
 boj kličejo s čisto ruskimi imeni: He,
 Stepan! He, Dimitrij! Mesto ima čisto
 ruski značaj, kakor da stoji kje ob
 Dnjepru. Niti sledu o Ameriki Sredi-
 šče tvori cerkev z značilnimi čebula-
 stimi stolpi.

Ozrem se okoli. Z višine grajskega
 griča bi se zdaj pa zdaj lahko prika-
 zalo Njegovo Visoko prevoshoditelj-
 stvo Aleksander Andrejevič Baranov,
 veliki gubernator ruskih krznarskih
 naselbin, genijalni ustanovitelj mest,
 civilizator in tiran, ali pa prelepa pla-
 volasa kneginja Aglaja Makšutova, ka-
 tere nagrobnik sem opazil na pokopa-
 lišču. Iz cerkve mi doni pobožjo petje
 v staroslovenskem jeziku: Gospodi,
 pomiluj. V cerkvi pa najdem pobožno
 občino vernikov — skoro samih Indi-
 jancev. Fantastičen pogled: Indijanci
 pojo v staroslovenskem jeziku!

Izza klirosa stopi mlad dolgolas m
 bradat duhovnik in vihti kadilnico
 pred ikonami, pod katerimi se pobož-
 no po ruskem načinu globoko klanja-
 jo tlingitski Indijanci. Poslušam tudi
 propoved v njihovem jeziku. Rusko
 pravoslavno propoved.

Čudoviti so ti pojavi preživelosti.
 Pragozdovi izginjajo, slabotna mladi-
 na, presajena na tuja tla, pa ostane,
 cvete in živi! Premišljudem: Kaj ko bi
 prišel k onemu carju, ki je za sramot-
 no ceno prodal rusko Ameriko Yan-
 keejem, kak vedež in mu dejal: »O
 car, tvoje carstvo in tvoj dom bosta
 propadla in prazne bodo svete pravo-
 slavne cerkve. Toda tudi tedaj bo v
 indijanskem selu Sitki, v deželi Alja-
 ski, ki jo prodajaš, še živela vera sv.
 Vladimirja in rumeno»rdeči možje in
 žene plemena Tlingitov bodo pobožno
 prepevali »gospodi, pomiluj!«

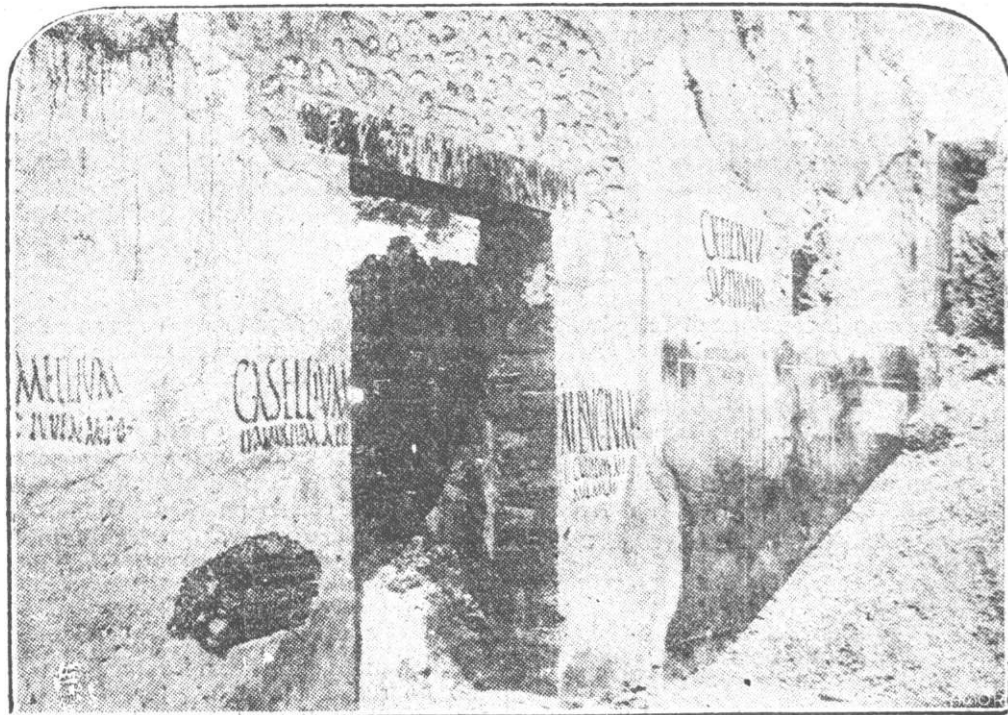
Volitve pred 2030 leti

Volilni boji in lepaki v Pompejih

edavno so v Pompejih odkopali ulico, ki se zdi, da so vse njene stene služile za nabijanje lepakov in razglasov. Arheologi so po teh stenah razbrali, da bi se bile morale kratko po katastrofi vršiti v mestu volitve. Mesto bi moralo poslati v rimski senat svojega zastopnika in kakor se vidi s proglasov, se je za to častno mesto borilo mnogo kandidatov. Na vsak način je silno zanimivo pregledati to volilno

sebni ljudje. /Vsak nosi torbo lepakov, lestvico in vedro tekočega lepila. V starih Pompejih pa so bili potrebni za to delo trije ljudje in še so potrebovali za vsak lepak mnogo več časa kakor zdaj.

Neki uradnik, imenoval se je »dealbator«, je pobelil vse stene, kolikor jih je bilo rezerviranih za oglase. Na takem čistem ozadju iz apnovega beleža so se črke prav jasno odražale, razen tega pa se je podlaga lahko vsak čas izmila, tako da

publicistiko pred skoraj 2000 leti, ker nam razkrije, v čem so si bili slični nekdanji in današnji volilni boji.

Ce izvzamemo vnanjo plat procesa, moramo ugotoviti, da je vse bistveno ostalo nespremenjeno do današnjih dni. Papirja in tiska leta 79. po Kr. seveda niso poznali, toda na stotine lepakov pričča, da so se že Pompejci posluževali praktične navade slikanja črk neposredno na stene, in slikarji so imeli za »ta posel po vsej priliki čisto tako orodje in pripomočke kakor še zdaj. Lepaki dostikrat prekrivajo drug drugega, tako da se vidi vsa ta pisarija na prvi mah popolnoma zmedena, kar pa dobrega poznavalca latinske pisave ne ovira, da ne bi mogel razbrati smisla napisov.

Zanimivo je, kako se je vršilo plakati-ranje. Pri nas se bavijo s tem poslom po-

se je prostor lahko uporabil za nov lepak. Za dealbatorjem ali belilnikom, kakor bi se reklo po naše, je prišel črkoslikar, ki pa je imel s seboj samo pisano besedilo, ki ga je moral naslikati "na steno. Črkoslikarji so delali samo ponoči in so začeli svoj posel brž ko je sonce zašlo. Vsakega slikarja sta spremljala dva pomočnika, eden je nosil lestev, drugi pa leščerbo. Glavni operater se je imenoval »scriptor«, njegova pomočnika pa »abstantes«. Leščerbonosec je imei obešeno svetilko na palici, da je lahko povsod svetil mojstru pod roko. Plakaterska obrt je bila prav donosna in je spreten slikar lahko zaslužil na noč do 500 dina-iev našega denarja.

Iz besedila teh starih lepakov se prav jasno vidi, da volilna borba Pompejancev v prvem stoletju naše dobe v ničemer ni

imela značaja strankarske volilne borbe. Argumenti za enega ali drugega kandidata so bili čisto osebnega značaja. Tako se n. pr. bere: »Glasujte za Panso, ki se nikoli ne bo napil«. Ali pa: »Glasujte za Sabina, kralja poštenih ljudi«. »Glasujte za Olconia, prijatelja poljedelstva«.

žensko vprašanje takrat še ni sitnarilo v politiki. Nikjer ni imena kake kandidatke in volili so samo možje. Po nekaterih napisih človek lahko sodi, da Rimljani niso bili nebržni za politično življenje, marveč da se sem pa tja tudi stroškov niso ustrašili, če je bilo treba podpreti njih ljubljence. Tako se bere na nekem stebru javnega kopališča: »Asillina želi uspeha svojemu dragemu prijatelju Luciu Sekundu«. Asillini je bilo vsekako mnogo na tem, da je imenoval svojega prijatelja, zakaj na nekem drugem lepaku pravi: »Asillina vabi vse žene, naj vplivajo na može, da bodo oddali svoje glasove za Lucia Secunda«.

Avtor nekega drugega lepaka v prilog Tetilia Scille je njegova lastna »vdana žena«, ki slika svojega moža kot »idealnega

soproga«. In neka »naklonjena stara mati« priporoča someščanom naj volijo Lucia Tirena.

Nekateri lepaki so sestavljeni prav dramatično: »Nesrečni Pompeji, če ne bo izvoljen Camillus Tirenus!« Drugi so obetajoče vsebine: »Poceni kruh in zastoj gladiatorske borbe!« Tretji so spet fantastični: »Po treh zaporednih porazih upa Marius Longinus, da bo to pot srečnejši.« Najbolj posrečena je pa tale: »Šmirina sodi, da bi moral biti izvoljen Julius Politus, ker je lep ko Apolon«. Neka druga ženska je pustila naslikati tale oglas: »Nič več starcev! Lucius Quirinus je posebljen ideal mladosti.«

Izbruh Vezuva je spremenil te enodnevnepne napise v spomenike neminljive vrednosti. Namestu da bi izginili pod gobo mestnega čistilca, so se ohranili pod vročim pepelom skoraj 2000 let tako sveži in živi, kakor da bi bili od včeraj — neme priče »civilnega življenja starega rimskega mesta.

OBLJUBLJENA DEŽELA ZA SMUČARJE! Pred seboj vidimo Piz Pali, glavni vrh Berninskih Alp, kjer so vrhovi in gorske doline do 800 m zasneženi, po dolinah pa leži še neprodorna megla. Visoko gori nad 3000 m višine je sneg vse leto, tako da imajo smučarji priliko za svoje veselje, kadar se jim hoče.

„Dekle z zmaji“

Misa Procta pe«iam^tka za Jf^Nair<n

Najai Je Ma sveža med naò

pramaterjo Bvo in kaço T vrt»
Edenu kakrànaikoi, frendar mo-
ramo pnipoznai, da imajo njene
današnje pmvnukinje ob pogled»
na plazilce občutte, ki mej>ijo na gros» te
gnus. Kako aaj ai potem razlagamo čudno
naklonjenost, M je vladala med plazilci
m gdč. Joano Procterjeiv-o, slavno aarairoalo»-
itoo, ki je umrla pred kratkim ir Londonu!
AU Je bil majhen spomin na tisti na-
gon, ki Je T raju dmsSI žensko z uskufi-
njavoem, ali pa sočutje do najbolj zanlče-
varnih in preganjanih bàtij na zemlji? Ali
pa morda te strast do ananatvemea opaao-
r-anjai

Več let je imel vsak obisdiòvalec london-
skega zoološkega vrta med 9. in 10. zjutraj
priliko opazovati nenavaden prizor. Mla-
do, šibko, nežno lepo dekle. Je korakalo
počasi po še osamljenih drevoredih zoolo-
škega vrta, za njo pa sta se plazila dva
pošasitna kušçarja, ki eita menila vsak po
3 m in pol v dolžino. Miss Joan Procter,
»oskrbnica reptilav« Kraljeve zoološke
družbe, Je vodila svoja najmlajša varovan-
ca, Sumbo in Sumbavo, dva zmaja z oto-
ka Kamoda, na sprehod. Te ogromne, ro-
parske zmaje, zadnje ostanke predpotop-
nega živalstva, so bili takrat odkrili na zar-
puščenem otoku pri Borneu. Z enim sa-
mimi udarcem svojega strašnega repa aH
enim samim ugrizom s še strašnejšim d
zobmi oboroženim gobcem bi Sumba in
Sumbava lahko uničila svojo varuhinjo,
in če ste jo vprašali, vam je odgovorila,
da rabita komaj četrte ure, da pospravita
evoj zajtrk: vsak po cel tucait kokoši.

Miss Joan Procter je bila vnukinja slo-
Tečega naravoslovca, ljubitelja okamenidn
in živalskih vrtov, že <v svojem šestem
letu je kazala nenavadno veselje do zbira-
nja kušçarjev, kač in drugih plazilcev.
Bila je še učenka, ko je zahajala ob vsa-
kem prostem času pred izložbe Britskega
muzeja. Dr. Bonlenger, ravnatelj živalskih
zbirk, jo je videl tu skoraj vsak dan in
nekega dne se je spustil z deklico v raz-
govor. S presenečenjem je ugotovil, da
pozna mala bolje nego stari učenjaki na-
vade in značilnosti vseh vrst plazilcev Ve-
like Britanije.

Iz tega razgovora se je rodilo šestletno
sodelovanje obeh navdušenih ljubiteljev
znanosti o živalih. Procterjeva, ki zavoljo
svojega rahlega zdravja ni mogla na uni-
verzjo, je postala Bonlengerjeva asistent-
ka. Leta 1899 je bila imenovana za

Misa Joan Procter

didatka ena najvidnejših osebnosti amgle-
ške vede. 1923 so jo izbrali, da napravi r
zvezi z Bonlengerjevim sinom načrte za
novi akvarij v Londonu. To delo je prineslo
mladi znanstvenici svetovno slavo, kajti
nikjer na svetu ni bilo akvarija, ki bi se
mogel kosati s tem. Neposredno za tem
je postala »oskrbnica reptilov« in tej nje-
ni funkciji se mora londonski zoološki vrt
zahvaliti za najlepši in najpopolnejši reptil-
niji na svetu, v katerem so razstavljeni in
razvrščeni plazilci skoraj vseh dežel, vsak v
svojem »klimalu« in v sredi značilnega
rastlinstva njegove domovine. Keptilarij
kd so ga zgradili s stroškom 60.000 funtov
feterlingov, je bil otvorjen javnosti 1927.
Kakor akvarija so mu stene pobarvane
črno, v duplinah sten pa so nameščena
steklena domovanja za živali. Vsako do-
movanje je opremljeno z električnim ogre-
valnikom in žarilnikom za umetno sonce.
Genij mass Procterjave je zgradil tu nt
kaj, kar je popolno v tehničnem in estet-
skem aziru. Tu se pàton ovija okoli debela
tropskega drevesa, tam se potaplja aliga-

m bilo nič manj nenavadno prisrčno razmeri«, ki je vladalo med oskrbnico ta varovanci. Miss Procter je Lahko dejansko brez vsakga mrali ystopaia v domovanja najnevarnejših kač, udavov, kober in ki» pota/C, ne da h; te kdaj uporabile svoj*, nevarno orožje proti njuj. Neki notorični zLLkovi med varovanci kakor aligator Jurij in mesojednd zmaj Sumbava, ki so krvočno uničevali vse, kar jim je živega prišlo v bližino in ki so neprestano grozili s svojimi strašnimi čekani drugim pašnikom, so se kakor po čudežu umirili, čim je vstopila miss Procteurjeva v njih steklene kletke, če s, jo vprašal, kako to, je odgovorila z nasmeškom: »Vsi so najprvo hudobni, ker se boje, če pa začutijo na sebi toplo in dobro roko, postanejo zaupljivi in ne skušajo več delata zlo«.

Od vseh kirurgov v zoološkem vrtu je bila m.lss Procterjeva najapretnejša in

njene demonstracije živalske kirurgije, ta Jih je oski bovaJa z instrumenti lastne iznajdljivosti π lastnega izdelka, so ji pri-skrbele občudovanje vseh evropskih ži-yaloslovcev in živinozdravnikov. Največjo ipažnjo pa je obračala živalski ginekologiji in nje najTečdi ponos je bil »Zoo Baby«, zoološki vrt za živalske otroke, ki ga je osnovala s svojo podjetnostjo Med plazilci je detomor nekaj običajnega m miss Procter le rada pripovedovala, kako se Ji je posrečilo, da je nekoč rešila 18 mladičev izmed 38, ki jih je izlegla neka anakonda. Vse ostale je bila žival že požrla in to ji Je bilo dovolj hrane za 8 dnt

»Oskrbnica plazilcev« ali »dekle z zma-ji«, kakor so jo splošno imenovali v noch-donu, je postala zdaj žrtev zavratne bo-lezni, ki je uničevala nje nežni organizem že od otroških let.

ZNAMKE PRI Povedu7E70

Filatelite delimo v dve vrsti: eni same kupujejo in zamenjajo s katalogom v roki, da si pridobijo čim dragocenejše znamke, drugi pa si skušajo pridobiti znamko zato, da jim pove nekaj iz zgodovine svoje dežele. In mnogokrat izvedo tako več zanimivih podrobnosti nego v najdebelejšem leksikonu. Ogle dati si hočemo nekaj znamk in danee začnemo z ono, ki jo pozna vsak zbi-ralec: znamka Mauritius.

Ponosna guvernerjeva žena in boječi bakrorezec

Zaradi tiskovne pomote je znamka Mauritius (angleške kolonije v Afriki) danes vredna en milijon 100.000 dinarjev. Zgodilo se je tako: Žena novega guvernerja angleške kolonije Mauritius je bila prav ponosna, da je bil njen mož prvi, ki je dal tiskati svoje lastne znamke. Zdaj je lahko svoja vabila k nastopnemu plesu v septembru i847 frantorala z novimi znamkami.

Bakrorezec, ki je izdelal plošče za nove znamke, ie delal vso noč kakor blazen, da bi pravočasno oddal ploščo v tiskamo. Nenadoma pa je z grozo opazil, da se mu je ena beseda na risbi, katero bi moral prenesti na ploščo, zamazala in tako postala nečitljiva. Na eni strani risbe so se videli le še tri črke »P O S«, vse nadaljnje črke ni bilo moči razbrati. Ker se je mož bolj bal jeze razočarane guvernerjeve žene kakor pa guvernerja samega, ee je kljub pozni nočni uri odpravil k svojemu delodajalcu po svet

Spotoma je zagledal na neki deski napis »Post Office« (poštni urad). Živijo! To je bila

beseda, ki jo je iskal. Takoj se je vrnil domov in končal svoje delo na plošči, še preden se je zdanilo.

Znamke so tiskali Ln guvernerjeva žena jih je lahko uporabila za frankiranje svojih vabil.

Toda na načrtu so stale besede »Post Paid« (pošta plačana) in ne »Post Office« (poštni urad). Tako so torej naročili nove znamke in ostanka prve naklade niso več uporabljali.

Pred kratkim so plačali 980.000 in en milijon 100.000 dinarjev za nežigosano znamko te vrste, med tem ko so plačali za znamko, ki je bila uporabljena in žigosana na plesnih vabilih guvernerjeve žene 700.000 do 840.000 dinarjev. Od te znamke imamo danes samo še enajst uporabljenih in dva neuporabljenk izvoda.

Gustave Le Bon

7 Pairizu je umrl 92letni učenjak Gustave Le Bon, čigar ime in delo tudi pri nas niso poznani. Kdor se je količkaj zanimal za vede o družbi ali sociologijo, je gotovo slišal o Le Bonovem raziskovanju množestvenega dušeslovja. (»Psihologija množic«). Le Bonovi spisi imamo v prevodu njegov pomenljiv »Psihologični zakoni razvoja narodov«. To vrsto spada tudi Le Bonova močna knjiga »Verovanja in mišljenja«, nadalje njegova psihološka opazovanja o svetovni krizi, o socializmu in o francoski revoluciji. Najbraj kot O. Leten stariček je »pisal knjigo o razvoju sveta«, v kateri polemizira o odnosih med veljavnimi verovanji in naziranjem o demokraciji, državi, komunizmu itd.

Le Bonovo sociološko-dušeslovno raziskovanje pa je samo ena panoga njegovega obsežnega življenjskega dela. Če pregledamo nam njegovih spisov, se čudimo, o čem nam je pisal, kaj vse je zanimalo njegovega bistrega duha! Prvotno je pisal medicinske spise, ker se je bil izšolal za zdravnika; nato se je posvetil antropologiji in nastopil na potovanja, neumorno raziskujoč sledbe starih civilizacij. Njegov prodirni dub ni nikdar zadovoljil z mrtvim gradivom; on je skušal doumeti vzroke vzrastit in upadati narodov in kultur in dognati v navedenih slučajnostih zgodovine večne zakone. Proučeval je med drugim tudi arabsko in indijsko civilizacijo. Spisal je tudi nekoliko knjig o osnovnih problemih fizike, med njimi znamenito »Razvoj materije« (l. 1903.), v kateri je pokazal marsikatero novo pot, ki je zgolj fizikalno-matematično izobrazjen raziskovalec ni opazil. Tega moža, ki je proučeval dušo množic in zakone življenja in smrti narodov, skrivnosti atomov in gibanje nebesnih teles, je imela celo — konjereja in je o tem spisal delo, ki so ga vsi strokovnjaki sprejeli s resnetljivim priznanjem in ki je nastalo v kratkem času, ko je urejal znamenito »Knjižnico« za sodobno znanstveno modroslovje. Marsikaj drugega bi lahko izvedeli iz življenja tega genialnega moža, ki je še morda smrtjo dopisoval z Mussolinijem in drugimi vodilnimi politikmi Evrope o današnjih političnih problemih, vsekdar išoč njimi večnih vzročnih vezi in zakonov vsakega bitja in žitia. Le Bon se je upravnostno hvalil, da je bil prvi Evropeec, ki je prišel v takrat zaoneto državo Nepal; vsi, ki so se hoteli pred njim izogniti strogi prededi domorodcev, so bili ali ubiti ali izgnani pred mejo, medtem ko se je on ponovno vrnil v ta čudni svet in ga raziskaval. To je samo en primer čudovite sile njegovega duha.

Gustave Le Bon je baš zaradi obsežnosti!

ČLOVEK IN DOM

Barve v domu

Po naukih arhitektov, pisateljev in zdravnikov, pa tudi iz lastne izkušnje dandanes vsakdo ve, kako vplivajo barve na človekovo razpoloženje. Arhitektura se je okristila s to izkušnjo in zdaj posebno uvažuje barve pročelij in sob.

Barve je treba zavestno izbirati. Saj je dokazano dejstvo, da mračnost sobe mnogokrat povzroča neprijetno razpoloženje, prijazne, svetle stene stanovanja pa povzročajo veselje do življenja. Temnosive

tapete na primer, ki so jih poprej mnogo rabili za spalne in gostinjske sobe, vplivajo hladno in neprijetno, tudi če so vzorčki v drugih barvah in povzročajo neudobnost. A tudi nasprotje, popolnoma bela stena, kakor so jih prej rabili v bolnišnicah in šolah, niso idealna rešitev. Prav tako napravi bela stena hladen in tuj vtis. Vse vrste rumene barve vplivajo ugodno na razpoloženje stanovalcev, od nežnega crema do svetlega, sončnega okraja. Prav tako dobro, mogoče še bolj pomirjajoče, občutimo vse zelene barve; rabimo jih posebno v spalnicah in čitalnicah. Vsi rdeči odtenki imajo sicer to prednost, da vzbujajo veselo razpoloženje, a za nervoznega človeka, ki ga mora okolica pomirjevati, ne razburjati, so naravnost nevarni. Zato tudi ne sme biti v bolniških sobah rdečih senčnikov.

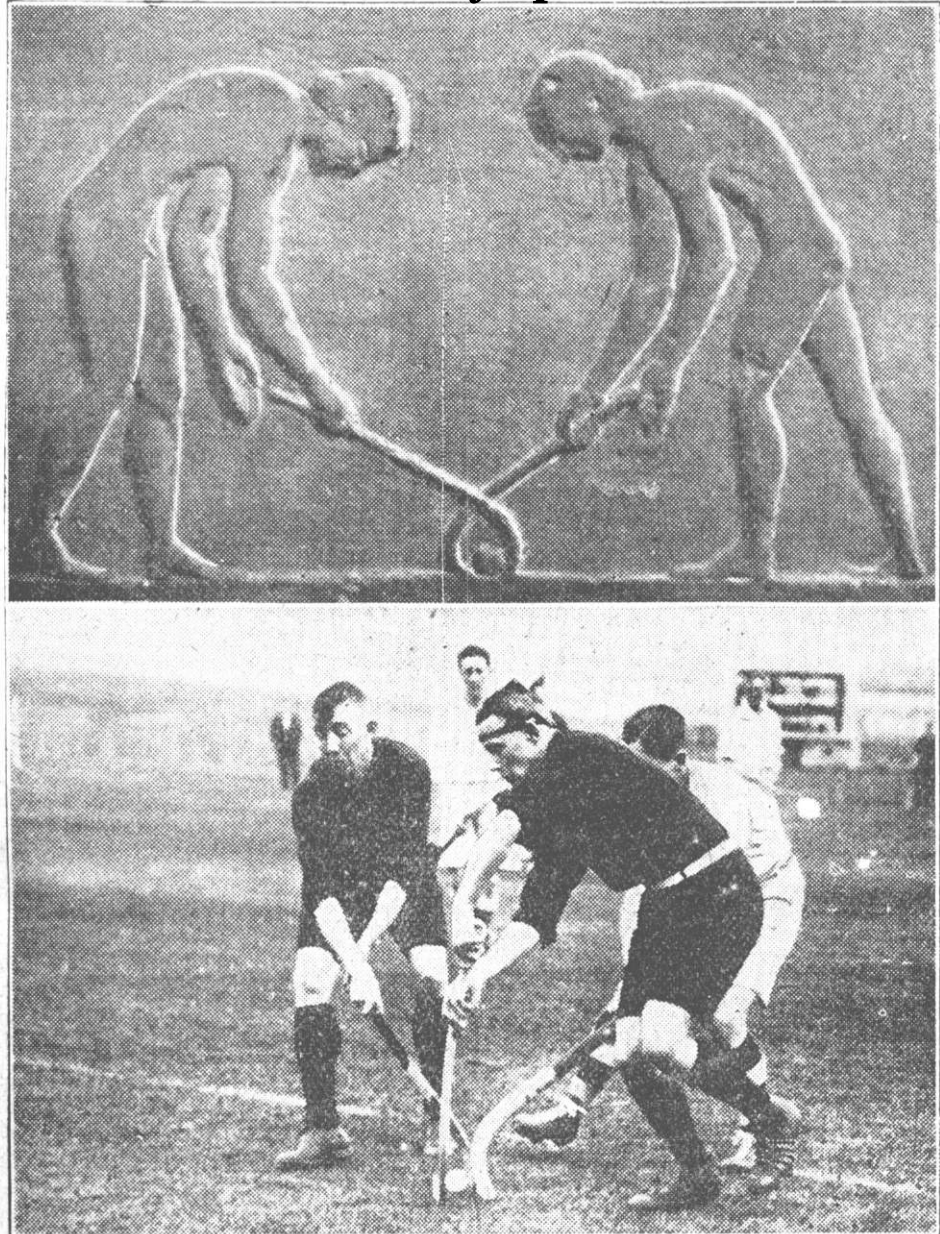
Vijoličasta barva poživlja, v svetlejših odtenkih vpliva tudi prijetno pomirjajoče. Tudi višnjeva in zelena barva vpliva po-

jaznimi zlatimi vzorčki se lepo poda k resnemu usnjenemu pohištvu s težkimi omarami.

Je že tako, da naše razpoloženje zavisi

od barv naše okolice. Nekoliko ozira na to dejstvo bi najbrž marsikdaj odstranilo slabo razpoloženje ter spremenilo potrnost in neprijetno razpoloženje v veselje.

Vse moderno je prastaro ...

Stari Grki so poznali tudi hockey. Zgoraj: relief v nekem atenskem stebru (ok. 500 pr. Kr.). Spodaj: prizor iz mednarodne tekme v loockeyu med Francijo in Anglija.

KARIKATURA

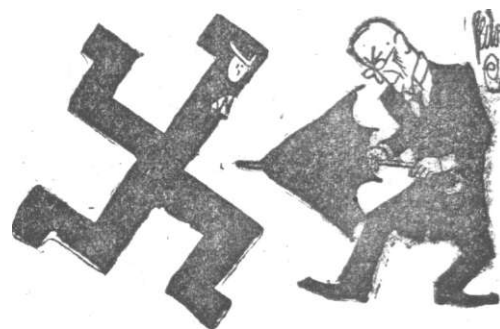
Novi kitajski predsednik U Sen
(»Daily Express«)

Bivši kitajski predsednik Cangkajšek

Novi japonski ministrski predsednik Inukai

Francoska karikatura Benningovega boja u Hitlerjem.

t»L4>eiww»

Kongres pleše
toda to pot ne dunajski, pač
pa ameriški po melodiji
»Bog ohrani naše vojne
dolžnike«.

(»Daily Express«)

Londonski klubi

Dom je Angležu podrejen nujnostim rednega življenja in potrebam družine, klub, kolikor ni čisto politično združenje, pa ima eno samo nalogo: skrbeti za udobnost in razvedrilo. To je vodilni motiv angleškega kluba, ki se ga vse drži z žilavo energijo. Priznavanje individualnosti, ki je angleška posebnost, se kaže tu v najlepši obliki.

Udobno in zabavno ni to, kar smatra splošnost za udobno in zabavno, temveč to, kar je pač posamezniku ljubo. Kdor hoče v klub n. pr. igrati, igra, ne da bi koga vprašal, ali je zaželen. Članstvo je že zadostno izkazilo, da sme brez nadaljnjih besed prisesti k poljubni mizi. Gospod se dami ob igralni mizi ne bo predstavil, ker je že dovolj legitimiran s svojim članstvom. Seveda so tudi med klubskimi člani odnosi, ki drugod ljudi vežejo in razdružujejo, toda v okviru kluba ne prihajajo do izraza.

Mnogovrstnost vsega, kar nudi angleški klub svojim članom, presega vsa naša pričakovanja. V enem samem klubu boš našel n. pr. naslednje priložnosti za športno udeleževanje: veliko plavalnico, po dva in več prostorov za jeu de paume, veliko borilnico, kegljišče, strelišče itd.

Med klubi je navadno velika razlika. Nekateri sprejemajo le majhno število članov, pri drugih se potomci prvih plemenitaških rodbin vpišejo že pri rojstvu, tretji so klubi skromnega srednjega stanu: toda načelo, da v okviru kluba ne obstojajo socialne raz-

like, se priznava brezpogojno povsod. Prav tako načelo, da privatne zadeve v klubu nimajo svojega mesta. Ta načela so prešla tudi v klube s članstvom mešanega spola, ki so nastali po vojni, dočim jih prej si bilo.

Anglosaško čaščenje ženske se je tu temeljito ustavilo in da nima ženska nobenih prednosti (in jih niti ne zahteva), smo mimogrede že namignil. Zato pri bridgeu nikoli ne boš slišal pogovorov o oblekah in eluzabništvu. Tudi diskusije o problemih igre same ne spadajo med stvari, ki jih dovoljuje strogo upoštevana etiketa. Zato igra sama na sebi morda ne dosega več nego srednje višine — toda vsak se potrudi že v naprej, da se je nauči vsaj toliko, da ne postane svojemu partnerju neprijeten.

Poleg bridgea igrajo v londonskih igralnih klubih tudi poker, ki ga ne smatrajo za hnzardno igro — toda čiste hazardne igre etiketa strogo prepoveduje in vsak se ji pokori tako, da je kakšna kontrola sploh odveč. To je značilno za čut in razumevanje samo ob sebi umevne discipline, ki sta ukoreninjena v angleškem ljudstvu. Tako je samo ob sebi umevno, da se spoštujejo tudi oblastne prepovedi. Po polnoči n. pr. v nobenem klubu ne bodo točili alkoholnih pijač, ker oblastva tega ne dovoljujejo in nihče ne bo poskušal kršiti te omejitve.

SLIKA NA STR: 14 in 15
je delo danskega slikarja P. Mensteda.

»Gospa mi je naročila, da mi ni treba priti pred polnočjo nazaj.«

»Meni pa je naročila, da se mi sploh ni treba vrniti!«

Ona: »Vse sem prinesla sama v zakon! Pred najino poroko vendar nisi imel ničesar!«

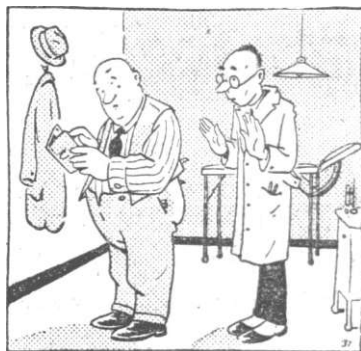
On: »Pač... Mir sem imel!«

Ж

»Da, čepica je prav dobra, toda jaz bi rad čepico s ščitnikom zadaj.«

»Saj ni treba plačati pred operacijo.«

»Pač, pač, hočem plačati, preden me omamite!«

